

บทที่ ๓

การส่งเสริมสุขภาพของศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาลนครกรุงเทพ

งานด้านส่งเสริมสุขภาพและอนามัยประชาชนของเทศบาลนครกรุงเทพนั้นส่วนใหญ่อยูในความรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุข ซึ่งขณะนี้มีอยู่ทั่วไปภายในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ การดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพของศูนย์นั้นได้ดำเนินการควบคู่ไปกับการรักษาพยาบาลด้วย และยังได้มุ่งส่งเสริมทั้งทางกายและจิตใจเพื่อให้ประชาชนได้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ครบทุกอย่าง

การจัดตั้งศูนย์บริการสาธารณสุขนั้น ได้จัดตั้งขึ้นตามเขตอำเภอและแหล่งชุมชนที่สำคัญ ๆ ของแต่ละอำเภอ ตามความจำเป็นก่อนหลัง ศูนย์บริการสาธารณสุขแต่ละแห่งจะมีสาขาย่อยออกไปอีกประมาณ ๓ - ๕ แห่งต่อหนึ่งศูนย์ การขยายงานสงเคราะห์แม่และเด็กนี้มีข้อผูกพันกับองค์การยูนิเซฟโดยจะจัดให้มีศูนย์บริการสาธารณสุขเพิ่มขึ้น ๓ แห่งทุกปี และตามวัตถุประสงค์ ศูนย์บริการสาธารณสุขแต่ละแห่งรับผิดชอบประชาชนได้ ๕๐,๐๐๐ คน *

ศูนย์บริการสาธารณสุขที่สำคัญ ๆ ซึ่งดำเนินการด้านส่งเสริมสุขภาพและอนามัยของประชาชนภายในเขตเทศบาลนครกรุงเทพอยู่ขณะนี้ได้แก่

๑. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๑ สะพานมอญ ตั้งอยู่ที่เชิงสะพานมอญ ถนนเจริญกรุง มีสาขา ๓ แห่ง คือ

(๑) สาขาในบริเวณโรงเรียนวัดราชบุรณะ (วัดเสียบ) เชิงสะพาน
พุทธา

(๒) สาขาชั้นบนของตลาดยอดพินาม ปากคลองตลาด

(๓) สาขาในบริเวณวัดโพธิ์

๒. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๒ สมาคมสตรีไทย ตั้งอยู่ในบริเวณสมาคมสตรีไทย มีสาขา ๓ แห่งคือ

* โอภาส อรรถวาณิช "บันทึกแสดงความก้าวหน้าทางสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพ พ.ศ. ๒๕๐๕ - ๒๕๐๗" หน้า ๑๕ (พิมพ์โรเนียว)

- (๑) สาขาในโรงเรียนกิ่งเพชร
- (๒) สาขาในโรงเรียนวชิรศิลป์
- (๓) สาขาในตลาคเพชรบุรี ชั้นบน

๔ แห่งคือ

๓. ศูนย์บริการสาธาณสุข ๓ บางซื่อ ตั้งอยู่ในเขตวัดธรรมมาภิคาราม มีสาขา

- (๑) สาขาวัดสร้อยทอง ในเขตโรงเรียน
- (๒) สาขาวัดไผ่แก่นที่ศาลารัต
- (๓) สาขาวัดจันทร์สโมสร ในเขตโรงเรียน
- (๔) สาขาซอยสุทธิสารา

๔. ศูนย์บริการสาธาณสุข ๔ ถิ่นแดง ถนนดินแดง ระหว่างล็อก ๑๔ กับกองสวน
สาธารณะ มีสาขา ๔ แห่งคือ

- (๑) สาขาวัดก้นารุณสุนทรภิคาราม (วัดกะพาน) ที่ศาลารัต
- (๒) สาขามักกะสัน ชั้นบนของร้านสหกรณ์
- (๓) สาขาพิบูลย์ประชาสรรค์ในโรงเรียน
- (๔) สาขาซอยรางน้ำ ในเขตอาคารสงเคราะห์

๕. ศูนย์บริการสาธาณสุข ๕ จุฬาลงกรณ์ ตั้งอยู่ที่จุฬาซอย ๙ กับซอยสวนหลวง
๒ มีสาขา ๓ แห่งคือ

- (๑) สาขาคริสเตียน เชียงสะพานกษัตริย์ศึก
- (๒) สาขาปทุมวัน กิ่งแถวสี่แยกปทุมวัน ตรงข้ามสถานีตำรวจปทุมวัน
- (๓) สาขาชุมชนใหม่หอนาฬิกา

๖. ศูนย์บริการสาธาณสุข ๖ สโมสรวัฒนธรรมหญิง ตั้งอยู่ในเขตสโมสรวัฒน-
ธรรมหญิง ถนนพิษณุโลก มีสาขา ๔ แห่งคือ

- (๑) สาขาวิกรมกษัตริย์าราม ริมถนนในเขตวัด
- (๒) สาขาวังมหานาคที่ตลาค
- (๓) สาขาวัดแคนางเลิ้งในเขตวัด
- (๔) สาขาหน่วยเคลื่อนที่บริเวณสมาคมสนามม้านางเลิ้ง

๗. ศูนย์บริการสาธาณสุข ๗ บุญมีปราชวังสรรค์ ตั้งอยู่ที่ถนนสาทรประดิษฐ์

ตรวจค้นค้น

- ๔. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๔ บึงรอกเรียง ตั้งอยู่ในซอยอุดมสุข ห่างจากถนนสุขุมวิทประมาณ ๓๐๐ เมตร
- ๕. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๕ ประชาธิปไตย ตั้งอยู่ในถนนประชาธิปไตย แขวงวัดศรีทอง เขตจตุจักร
- ๑๐. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๑๐ สุขุมวิท ตั้งอยู่บริเวณปากซอยสุขุมวิท ๓๐ (สันติมาภิบาล)
- ๑๑. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๑๑ ประดิพัทธ์ ตั้งอยู่ที่ซอยร่วมมิตร ถนนประดิพัทธ์
- ๑๒. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๑๒ จันทเขิงนครวิเศษ ตั้งอยู่ที่ตำบลบางโคล่ อำเภอยานนาวา ๒
- ๑๓. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๑๓ โมควิภาสิต ตั้งอยู่ไมครอกอเนียงเก็ง ตำบลจักรวรรดิ อำเภอสัมพันธวงศ์
- ๑๔. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๑๔ แก้วสีบุญเรือง ตั้งอยู่ในบริเวณวัดกลุ่มเจริญศรัทธา ถนนประชาธิปไตย อำเภอยานนาวา
- ๑๕. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๑๕ ลาดพร้าว ตั้งอยู่ที่ลาดพร้าว
- ๑๖. ศูนย์บริการสาธารณสุข ๑๖ รุขมิณี ตั้งอยู่ในบริเวณสวนลุมพินี

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ นี้ เทศบาลนครกรุงเทพได้จัดงบประมาณสำหรับสร้างศูนย์บริการสาธารณสุขเพื่อให้บริการในเขตที่ขยายใหม่เพิ่มขึ้นอีก ๒ แห่ง และจะสร้างเพิ่มเติมให้ทั่วถึงในเขตเดิมอีก รวมทั้งสิ้นภายในปี ๒๕๐๕ จะมีศูนย์บริการสาธารณสุขเปิดให้บริการแก่ประชาชนถึง ๑๔ แห่ง ๓

๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เทศบาลนครกรุงเทพได้เปิดศูนย์บริการสาธารณสุขเพิ่มขึ้นอีก ๑ แห่ง (ตามคำแถลงกิจการก้าวหน้าของนายกเทศมนตรีนครกรุงเทพ ณ สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๗ พ.ศ. ๒๕๐๕ อันเป็นวันคล้ายวันสถาปนารเทศบาลนครกรุงเทพ)

๓ ชำนาญ บุบบุรณ์ "ความรู้เกี่ยวกับงานของเทศบาลนครกรุงเทพ" (พิมพ์เป็นขรรคมบรรณาการในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก มังกร พรหมโยธี) พระนคร โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น ๒๕๐๕ หน้า ๕๐

ในการบริหารงานของแต่ละศูนย์นั้น ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่หลายฝ่ายช่วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แพทย์ พยาบาล นางผดุงครรภ์และอนามัย นักสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย สำหรับเจ้าหน้าที่ของแต่ละศูนย์ในขณะนี้ มีดังนี้คือ ๕

เจ้าหน้าที่ของศูนย์บริการสาธารณสุขแต่ละศูนย์

เจ้าหน้าที่ผู้บริการในสถานที่

๑. นายแพทย์หัวหน้าหน่วย
๒. หัวหน้าแพทย์และทันตอนามัย
๓. พยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย
หรือหัวหน้านางสงเคราะห์ตรี
๔. พยาบาลผู้ช่วย
๕. พยาบาลหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์
๖. นักสังคมสงเคราะห์หรือนักสังคมสงเคราะห์อาสาสมัคร
๗. เสมียน
๘. คนงาน

เจ้าหน้าที่ผู้บริการนอกสถานที่

๑. พยาบาลสาธารณสุขตรีเป็นหัวหน้าควบคุมการออกท้องที่ การเยี่ยมบ้าน และอนามัยโรงเรียน การแนะนำสุขภาพนิบาล การปลูกฝีฉีดยาป้องกันโรค
๒. พยาบาลสาธารณสุขผู้ช่วย
๓. นางสงเคราะห์และผดุงครรภ์
๔. คนงานหรือคนรถ
๕. หน่วยเคลื่อนที่

ส่วนในการปฏิบัติงานประจำวันนั้น ทางศูนย์บริการสาธารณสุขแต่ละแห่งได้มีปฏิทินเพื่อใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานดังต่อไปนี้ ๕

๕ แผนกสงเคราะห์แม่และเด็ก "โครงการสงเคราะห์แม่และเด็กในเขตเทศบาล" (เอกสารประกอบความรู้เนื่องในการประชุมใหญ่ ส.ท.ท. ครั้งที่ ๓ เล่มที่ ๓) หน้า ๒๖๔

ปฏิทินการปฏิบัติงานประจำสัปดาห์ของศูนย์ฯ

วัน	ภาคเช้า เวลา ๘.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.	ภาคบ่าย เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.
จันทร์	ตรวจรักษาโรคทั่วไป จ่ายยา แจกนมเด็กนักเรียน พยาบาลสาธารณสุขออกห้องที่ หันตแพทย์ตรวจรักษาโรคหัด	ทำการป้องกันโรคโดยฉีดวัคซีนป้องกัน อหิวาตกโรค ไทฟอยด์ ปลูกฝีป้องกัน ไข้ทรพิษ นางสงเคราะห์ไปอนามัยโรงเรียน หรือแพทย์ออกตรวจสอบสุขภาพนักเรียน
อังคาร	ตรวจรักษาโรคทั่วไป จ่ายยา แจกนมเด็กนักเรียน นางสงเคราะห์แนะนำอบรมแม่ หันตแพทย์ตรวจรักษาโรคหัด พยาบาลสาธารณสุขออกเยี่ยม แม่	ตรวจสอบสุขภาพเด็กดี (well baby clinic) ให้ความรู้แม่ แจกนมเด็ก ปลูกฝีฉีดวัคซีนแก่เด็กที่มาตรวจ สุขภาพ
พุธ	ตรวจรักษาโรคทั่วไป จ่ายยา แจกนมเด็กนักเรียน พยาบาลสาธารณสุขออกเยี่ยม บ้าน นางสงเคราะห์อบรมให้ความ รู้แม่ หันตแพทย์ตรวจรักษาโรคหัด	ตรวจสอบสุขภาพหญิงมีครรภ์ ฝาก ครรภ์ (A.N.C.) อบรมแม่และหญิงมีครรภ์ อบรมเจ้าหน้าที่ทางวิชาการ หรือ เปิดคลินิกโรคผิวหนัง

วัน	ภาคเช้า เวลา ๘.๓๐ - ๑๒.๐๐ น.	ภาคบ่าย เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๓๐ น.
พฤหัสบดี	ตรวจรักษาโรคทั่วไป แจกนมให้เด็กนักเรียน พยาบาลสาธารณสุขออกเยี่ยม นางสงเคราะห์ แนะนำ อบรมแม่ ทัศนแพทย์ตรวจรักษาโรคฟัน	อบรมเด็กนักเรียนให้ความรู้เกี่ยวกับสุขวิทยา ฉายภาพยนตร์สุขศึกษา ปลูกพืช ถีควัคซีน บทโภชนาการอบรมเรื่องอาหาร หรือคลีนิกความโรค หรือประชุมเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับ การบริหารงาน
ศุกร์	ตรวจรักษาโรคทั่วไป จำยา แจกนม พยาบาลสาธารณสุขประชุม กลุ่มอภิปรายปัญหาเยี่ยมบ้าน รวบรวมสถิติการเยี่ยมบ้าน ประจำสัปดาห์	คลินิกสุขวิทยาจิต. อภิปรายปัญหาสังคมสงเคราะห์ หรือแนะนำการแก้ไขปัญหาจิตใจ เด็กแก่มารดาหรือผู้ปกครอง หรืออบรมเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับ จิตวิทยา

จากปฏิทินการปฏิบัติงานประจำสัปดาห์ของศูนย์บริการสาธารณสุขแต่ละแห่งดังกล่าวข้างต้นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าทางฝ่ายสาธารณสุขได้บริการสาธารณสุขให้กับประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันอยู่อย่างมาก แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับที่ว่า การบริการดังกล่าวได้ปฏิบัติไปตามรายการในปฏิทินอย่างจริงหรือไม่ ตลอดจนได้บริการให้แก่ประชาชนทั่วถึงเพียงไร เพราะการที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการนั้น บางครั้งก็เป็นสิ่งที่ไม่ง่ายนัก นอกจากนี้โดยเหตุที่การปฏิบัติงานของศูนย์มิได้ปฏิบัติจัดทำในวันหยุดราชการด้วย จึงน่าจะกล่าวได้ว่านับเป็นข้อบกพร่องประการหนึ่งของเทศบาลนครกรุงเทพฯ ในการดำเนินงานดังกล่าวนี้ เพราะการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ ได้ให้บริการรักษาพยาบาลในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วย จึงอาจทำ

ให้ประชาชนผู้ประสบปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตประจำวันต้องประสบกับความผิดหวังได้ เมื่อคนต้องการความช่วยเหลือจากศูนย์บริการฯ ดังกล่าวในวันหยุดราชการ

ส่วนกิจการที่บริการอยู่ตามศูนย์บริการสาธารณสุขนั้น อาจแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ ๖

๑. ด้านรักษา

- (๑) รักษาโรคทั่วไป
- (๒) รักษาตามโรค
- (๓) รักษาโรค (จากสมาคมปราบวัณโรค)
- (๔) รักษาโรคผิวหนังทุกประเภท
- (๕) รักษาโรคเรื้อน
- (๖) รักษาฟัน
- (๗) ทำการรักษายาบาลที่บ้าน
- (๘) รักษาเด็กเรียน

๒. ด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย

- (๑) ตรวจสุขภาพ ตรวจสมรรถภาพเจริญเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจ
- (๒) สอน แนะนำการเลี้ยงเด็ก
- (๓) ตรวจครรภ์ แจกยามารุงครรภ์
- (๔) ตรวจหลังคลอด สอนแม่
- (๕) แจกนม น้ำมันสัตว์ปลาแก่เด็ก
- (๖) เยี่ยมบ้านทั่วไป และเฉพาะราย
- (๗) เยี่ยมเด็กอ่อนและหญิงคลอดจากโรงพยาบาล
- (๘) การอนามัยโรงเรียน
- (๙) ให้การอบรมฝึกงานลูกงานท้องถิ่นของนักศึกษาแพทย์ และพยาบาล

โรงพยาบาลต่าง ๆ และนักศึกษาสังคมสงเคราะห์

๖ อานาตูลู มูวูมูร์ "ความรู้เกี่ยวกับงานเทศบาลนครกรุงเทพ" หน้า ๕๐ - ๕๑

๓. บ้านป้องกัน

- (๑) ปลุกผีฉีกวัดขึ้น
- (๒) ฉีดยาป้องกันสำหรับผู้สัมผัสโรค
- (๓) เยี่ยมบ้านแนะนำผู้สัมผัสโรค
- (๔) งานทันต - ออนามัย
- (๕) การให้ลูขศึกษา
- (๖) การอนามัยโรงเรียน
- (๗) งานค้ำสุขขามภิบาล

๔. บ้านคลีนิคพิเศษ

- (๑) ผีหนัง
- (๒) กามโรค
- (๓) วัณโรค
- (๔) คลีนิคสุขวิทยาจิต

๕. บ้านสังคมสงเคราะห์

- (๑) แก้ปัญหาประชาชน จากการเยี่ยมบ้านของพยาบาลสาธารณสุข
- (๒) แจกเสื้อผ้าประชาชนและนักเรียนเทศบาล
- (๓) แจกเครื่องเขียนแก่นักเรียนเทศบาล
- (๔) บริการอาหารกลางวันแก่นักเรียนเทศบาล
- (๕) บริการรับเลี้ยงเด็กกลางวัน
- (๖) ฝึกนักศึกษาสังคมสงเคราะห์

๖. บ้านอื่น ๆ

- (๑) งานพัฒนาการในเขตหมู่บ้านพัฒนา
- (๒) รับคำร้องส่งฝ่ายสาธารณสุข
- (๓) ฝากการศึกษาบางโครงการที่ศูนย์คำตัวอย่าง

การบริการที่สาขาศูนย์ต่าง ๆ

นอกจากศูนย์บริการสาธารณสุขที่เปิดตามท้องที่อำเภอต่าง ๆ ตลอดจนในเขตชุมชนชนบทหัวพระนครแล้ว ศูนย์แต่ละแห่งยังได้เปิดสาขาของศูนย์ขึ้นเพื่อบริการให้ทั่วถึงแก่ประชาชนในเขตของศูนย์อีกด้วย ซึ่งขณะนี้มีอยู่ประมาณ ๒๐ แห่ง กระจายอยู่โดยทั่วไป ตามปกติสาขาศูนย์ฯ จะเปิดบริการเฉพาะครึ่งวันในตอนบ่าย และได้ให้บริการค้ำบ้องกันและส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กและให้คำปรึกษาในกรณีพิเศษ มีสาขาอยู่ ๒ แห่งเท่านั้นที่มีแพทย์เปิดให้บริการบำบัดรักษาในคอนเซ้า สัปดาห์ละ ๑ - ๒ ครั้ง ^๗

การบริการทั้งที่ศูนย์ฯ และสาขาศูนย์ฯ นั้น ได้มีการสอนสุขศึกษาไปทั่ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เน้นหนักในถิ่นโภชนาการแก่ทารก เด็กก่อนวัยเรียน หญิงมีครรภ์และหลังคลอด เพราะยังปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในเรื่องโภชนาการ เลือกลูกของบริโภคไม่ถูกต้อง และไม่มีคุณค่าทางอาหารที่ร่างกายต้องการ ฉะนั้น ในบางโอกาสจะมีการแสดงวิธีการประกอบอาหารที่มีคุณค่า และราคาถูกลงสำหรับแม่และเด็ก สอนแม่และครอบครัวซักถามและปัญหาต่าง ๆ ในกรณีจำเป็นก็จ่ายนมและน้ำมันตับปลาให้โดยไม่คิดมูลค่า ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนแม่หรือเด็กนั้นมีสุขภาพอนามัยดีขึ้นแล้ว ^๘

การประสานงานกับโรงพยาบาล

การดำเนินงานด้านสงเคราะห์แม่และเด็กของศูนย์บริการสาธารณสุขนั้นจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการดำเนินงานของโรงพยาบาลต่าง ๆ มีการส่งผู้ป่วยไปมาหากันตลอดจนการส่งเจ้าหน้าที่ไปช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การประสานงานดังกล่าวได้มีเพิ่มมากขึ้นทุกปี และในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้เพิ่มศูนย์การประสานงานสงเคราะห์แม่และเด็กกับโรงพยาบาลต่าง ๆ ดังนี้ ^๙

- ก. เข็มมฤตและแนะนำเด็กอ่อนและแม่หลังคลอด ซึ่งคลอดที่โรงพยาบาลหญิงและ

^๗ ประสงค์พร จารุมิลินท์ "บริการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของฝ่ายสาธารณสุข" (วารสารเทศบาลนครกรุงเทพ ฉบับที่ ๕๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔) หน้า ๒๒

^๘ เรื่องเดียวกัน

^๙ ฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพ "รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๓" หน้า ๑๕

โรงพยาบาลกลางเพิ่มเติมจากงานเดิม ซึ่งได้ส่งพยาบาลสาธารณสุขเข้าเยี่ยมแนะนำในโรงพยาบาลต่าง ๆ และติดตามเยี่ยมดูแลแนะนำที่บ้านต่อไป

ข. ได้รับความร่วมมือจากโรงพยาบาล ๓ แห่ง คือได้ส่งแพทย์ไปปฏิบัติงานที่คลินิกหญิงมีครรภ์และหลังคลอดที่ศูนย์บริการสาธารณสุข ๓ แห่งคือ จากโรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และวชิรพยาบาล ซึ่งผลของการร่วมมือประสานงานดังกล่าวจะเกิดประโยชน์แก่แม่และเด็กในเขตศูนย์บริการสาธารณสุขนั้น ๆ

ค. เมื่อวันเจ็บขาดทะยักในเด็กเกิดใหม่ ได้ส่งพยาบาลสาธารณสุขไปทำการเยี่ยมสอบสวน เพื่อค้นหาสาเหตุ ให้คำแนะนำหรือมีคำแนะนำยอมรับผู้ทำการคลอดแล้วแต่กรณี

ง. กระชับความสัมพันธ์ระหว่างโรงพยาบาลต่าง ๆ เพื่อให้ผลของการประสานงานระหว่างกันเกิดประโยชน์แก่ประชาชนผู้รักษามัจฉาน้องกันและส่งเสริมสุขภาพอนามัย

การประสานงานกันระหว่างศูนย์บริการสาธารณสุขกับโรงพยาบาลต่าง ๆ นั้น โดยปกติมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการต่อไป ๑๑

๑. การส่งผู้ป่วยไปมาหากัน ผู้ป่วยซึ่งมารับบริการบำบัดรักษาที่ศูนย์ฯ แพทย์อาจส่งปรึกษาเพื่อรับการสอบสวนต่อไป หรือเพื่อรับบริการอื่น ๆ ของโรงพยาบาลโดยใช้อัตราส่งผู้ป่วย

ในทำนองเดียวกันโรงพยาบาลก็อาจส่งผู้ป่วยหลังการป่วยเจ็บไปรับบริการที่ศูนย์ฯ ได้ ซึ่งได้แก่การรักษาต่อเนื่องกัน การให้การคุ้มครองโรค การให้นม น้ำดื่มกับปลา การเยี่ยมบ้าน และการส่งกรมสงเคราะห์ โดยใช้อัตราส่งผู้ป่วยอีกสี่หนึ่งซึ่งจัดไว้เฉพาะเพื่อการนี้

๒. การเยี่ยมเด็กเกิดใหม่ เพื่อลดอัตราการตายของเด็ก และเพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กและแม่ ได้มีการประชุมประสานงานกับโรงพยาบาลซึ่งมีบริการคลอด ๔ แห่ง ได้แก่ศิริราช จุฬาลงกรณ์ โรงพยาบาลหญิง และ วชิรพยาบาล อนุญาตให้พยาบาลสาธารณสุขของฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ เข้าทำการเยี่ยมหญิงคลอดใน ๒๔ ชั่วโมงที่แล้ว เพื่อให้คำแนะนำและให้บัตรอ่านรายละเอียดเมื่อไปรับบริการตรวจสุขภาพเด็กเล็กตอนเด็กอายุครบ ๑ เดือน ตามจุดให้บริการสาธารณสุขและสาขา ๒๐ แห่ง จากนั้นพยาบาลผู้เข้าเยี่ยมในโรงพยาบาลจะแจกจ่ายรายชื่อพร้อมที่อยู่ของแม่และเด็กอ่อนไปถามศูนย์ฯ ต่าง ๆ เพื่อ

ให้พยาบาลสาธารณสุขทำการเยี่ยมแนะนำที่บ้าน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ โรงพยาบาลกลางได้เล็งเห็นความสำคัญของงานค้านี้ จึงได้ส่งรายชื่อและที่อยู่ของเด็กเกิดใหม่ให้ฝ่ายสาธารณสุข เพื่อทำการเยี่ยมแนะนำดูแลสุขภาพอนามัยของแม่และเด็กที่บ้านด้วย

ตามปกติถ้ารับแจ้งจากพยาบาล จะได้เข้าทำการเยี่ยมบ้านเร็วกว่าที่จะรอรับแจ้งจากโรงพยาบาล แต่เรื่องนี้มีจุดสนใจอยู่ที่ว่า พยาบาลผู้เข้าเยี่ยมแนะนำแม่ในโรงพยาบาลนั้น ๆ จะได้ประโยชน์จากการเยี่ยมสำหรับการให้บริการสาธารณสุขครั้งต่อไป ด้วยเหตุว่าระยะขณะนอนอยู่ในโรงพยาบาลนั้น เป็นเวลาที่ทองซึ่งบริการบ้านเมืองกันและส่งเสริมสุขภาพจะเข้าถึงและมีผลได้ง่ายกว่าในโอกาสอื่น ๆ

๓. ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ โรงพยาบาลต่าง ๆ ได้ให้ความร่วมมือส่งแพทย์ทางสูติ-นารีเวช ไปปฏิบัติงานที่ศูนย์ ๓ แห่งด้วยกัน (ตั้งกล่าวมาแล้วข้างต้น) อันเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของโรงพยาบาลในการทำการตรวจครรภ์การฝากครรภ์และการแนะนำภายหลังคลอดส่วนหนึ่ง และยังได้นำความสะดวกในการรับบริการจากโรงพยาบาลไปหยิบยื่นให้กับแม่ซึ่งยากคือขอรับบริการตรวจแนะนำระหว่างมีครรภ์และหลังคลอดที่ศูนย์บริการสาธารณสุข เป็นการถือความสัมพันธ์ระหว่างบริการรักษาของโรงพยาบาลกับบริการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพของศูนย์บริการสาธารณสุขต่าง ๆ อาทิเมื่อแพทย์ต้องถวายนอนที่บ้านของแม่รายใกล้แจ้งให้พยาบาลสาธารณสุขที่ศูนย์ฯ ไปทำการเยี่ยมและรายงาน ฉะนั้น เมื่อเธอออกจากโรงพยาบาลได้ในเร็ววันขึ้น เป็นการลดความหนาแน่นในโรงพยาบาลได้ และพยาบาลสาธารณสุขไปเยี่ยมติดตามดูแลที่บ้านในกรณีที่ทางโรงพยาบาลแจ้งมา

๔. นอกจากนี้ ราษฎรหากมีสุขภาพทางสังคมเศรษฐกิจ ต้องการรับบริการจากโรงพยาบาลก็จะบริการให้โดยไม่คิดมูลค่า โดยแพทย์ที่ศูนย์ฯ จะแจ้งไปยังโรงพยาบาลซึ่งได้ทำการติดต่อประสานงานกันอยู่ เพื่อให้ผู้ประสบปัญหาดังกล่าวได้รับการพยาบาลโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ต่อไป

ความช่วยเหลือจากยูนิเซฟ

ศูนย์บริการสาธารณสุขและอาสาได้รับการช่วยเหลือจากองค์การยูนิเซฟทั้งในกัมพูชาและลาว ยารักษาโรค อาหารและอุปกรณ์ที่จำเป็น โดยกระทรวงมหาดไทยได้ตกลงรับความ

ช่วยเหลือขององค์การนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔^{๑๑} องค์การยูนิเซฟยังได้ให้คำแนะนำในด้าน ความรู้และเทคนิคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานด้วย

๑.๑ การสงเคราะห์หมันและเด็ก

งานเกี่ยวกับการสงเคราะห์หมันและเด็กนี้ เป็นงานที่สำคัญยิ่งซึ่งเทศบาลนครทุก แห่งจะต้องจัดทำ อันถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำตามที่กฎหมายกำหนดไว้^{๑๒} และเกี่ยวกับงาน กำนันนี้ เทศบาลนครกรุงเทพฯ ได้เริ่มดำเนินการมาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๕^{๑๓} โดยในสมัยนั้นได้ มีการส่งเจ้าหน้าที่ออกไปให้การปลูกฝี ฉีดวัคซีนรักษาโรคและเปี่ยมบ้าน แต่ก็อยู่ในวงแคบมาก จนกระทั่งได้มีการจัดตั้งสถานสงเคราะห์หมันและเด็กขึ้น และในเวลาต่อมา ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ งานนี้จึงได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ตามเขต ชุมชนชนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลนครกรุงเทพฯ

สาเหตุที่ทำให้งานกำนันต้องขยายออกไปอย่างกว้างขวางนี้ เนื่องจากอัตราการ ตายของทารกที่เล็กใหม่ในประเทศไทยยังอยู่ในระดับสูงมาก โดยเฉพาะในชนบท ตามสถิติที่ปรากฏว่า ทารกที่เกิดอยู่ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ มีอัตราการตายถึง ๓๐ % ในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ เมื่อเริ่ม จัดตั้งสถานสงเคราะห์หมันและเด็กขึ้นแล้ว ปรากฏว่าอัตราการตายของทารกได้ลดลงเหลือเพียง ๑๐ % และในขณะที่อัตราการตายของทารกได้ลดลงเหลือเพียง ๕ ต่อ ๑,๐๐๐ คนเท่านั้น^{๑๔}

อย่างไรก็ตาม จากสถิติที่ปรากฏก็ยังแสดงให้เห็นว่าในประเทศไทยขณะนี้ จำนวนเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี ในชุมชนทุกแห่งมีมากกว่าร้อยละ ๔๐ ของประชากร ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ มีจำนวนเด็กมีชีพ ๔๓๓,๖๓๔ หรือเท่ากับ ๒๕.๑ ต่อประชากรในพัน จำนวนเด็กอายุ ต่ำกว่า ๑ ปี ตาย ๔๓,๔๔๔ คน หรือเท่ากับ ๔๔.๙ ต่อเด็กมีชีพในพัน จำนวนมารดาตายจาก

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๐

^{๑๒} พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๕๖ มาตรา ๕๖ ข้อ (๒)

^{๑๓} โยภาส ชรรณวาณิช หน้า ๑๕

^{๑๔} เฉาก ณะศิริ "บริการสาธารณสุขในเขตเทศบาล" (เอกสารประกอบความรู้ในการประชุมใหญ่ ส.ค.ท. ครั้งที่ ๙ เล่มที่ ๑ ๒๕๐๕) หน้า ๑๔๙

ภาวะแทรกซ้อนในการตั้งครรภ์ การคลอดและระยะวัยไป ๓,๖๔๘ หรือเท่ากับ ๓.๙ ต่อเกิดมีชีพในพัน
อัตราเหล่านี้ยังนับว่าสูงมาก เมื่อเทียบกับประเทศที่เจริญแล้ว โดยอัตราสามารถตายสูงกว่าประ
มาณ ๑๐ เท่า ส่วนอัตราทารกตายสูงกว่าประมาณ ๒ เท่า ^{๑๕}

ฉะนั้น งานด้านส่งเสริมแม่และเด็กจึงมีความสำคัญยิ่งในการที่จะช่วยลดอัตรา
การตายของมารดาและเด็ก เพราะงานด้านนี้ได้ให้ความช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่มาร
ดาและเด็ก ในด้านปรับปรุงส่งเสริมให้เด็กและมารดาได้มีสุขภาพอนามัยดี รักษาความเจ็บไข้
ได้ป่วย ป้องกันมิให้เกิดโรคติดต่อ ตรวจสุขภาพของมารดาและเด็ก มีการแนะนำให้ความรู้ใน
การปฏิบัติตนและครอบครัวในเรื่องเกี่ยวกับการรับประทานอาหารที่มีคุณค่าตลอดจนแนะนำเพื่อให้
ให้มีความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันที่ถูกสุขลักษณะ อันเป็นการส่งเสริมให้มารดาและเด็กมีชีวิตยืน
ยาวยิ่งขึ้น

กิจการด้านนี้ส่วนใหญ่ได้อาศัยนโยบายของกรมอนามัย ที่ได้จัดตั้งโรงเรียนผดุง
ครรภ์ขึ้นทั่วโรงพยาบาลและตามจังหวัดใหญ่ ๆ เพื่อทำการอบรมและผลิตนักผดุงครรภ์เพื่อออกไป
ปฏิบัติงานนอกสถานที่ให้แก่มารดาและเด็กตามท้องที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งผดุงครรภ์
นี้เอง ที่ได้เป็นจักรกลที่สำคัญยิ่งในการออกไปปฏิบัติงานนอกสถานที่ เพื่อให้การแนะนำอบรมแก่
มารดาและเด็กถึงที่บ้าน

งานด้านส่งเสริมแม่และเด็ก ของศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ นี้
กล่าวสรุปได้ว่าได้ดำเนินไปกว้างลึกอยู่ประดังต่าง ๆ ดังนี้คือ.-^{๑๖}

๑. เพื่อให้ประชาชนในเขตเทศบาลได้รับบริการด้านป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ให้รู้
จักจักย้ายเรือนให้สะอาด ให้ถูกต้องตามหลักอนามัย ถูกหลักการสุขภาพดีโดยทั่วถึง

๒. เพื่อให้มารดาและเด็กอ่อน เด็กอ่อนวัยเรียนและเด็กนักเรียน โดยเฉพาะ
นักเรียนในโรงเรียนเทศบาลได้รับการดูแลสุขภาพ รักษาสภาพอนามัยให้มีสมรรถภาพแข็งแรง
เป็นปกติอยู่เสมอ ช่วยตรวจรักษาโรคในชั้นเรียนเป็นเพื่อป้องกันการหยุดโถมของร่างกาย เป็น
การช่วยลดอัตราการตายของแม่และเด็กและป้องกันโรคติดต่อทั่วไป

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน

^{๑๖} แผนกส่งเสริมแม่และเด็ก หน้า ๒๖๓ - ๒๖๗

๓. เพื่อให้ความรู้แก่แม่ อมรมแม่และหญิงมีครรภ์ให้รู้จักรักษาตัว ปฏิบัติสักระหว่าง มีครรภ์และหลังคลอดบุตร ติดตามเยี่ยมถึงบ้านและรับคลอดบุตรให้ตามบ้าน แนะนำให้รู้จักป้องกัน ความเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อาจเกิดแก่ตนเองและบุตรให้รู้จักรักษาความสะอาด ในการ จัดบ้านเรือนของคนและสาธารณสถาน ตลอดจนความรู้ทั่วไปตามควรแก่กรณีโดยถือหลักว่า "ให้ความรู้แก่แม่ เท่ากับให้ความรู้ทั้งครอบครัว"

๔. เพื่อช่วยเหลือในก้นางสังคมสงเคราะห์ช่วยแม่ที่ยากจนมีรายได้น้อยแต่มีบุตร มาก โดยจัดสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน แจกนมซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากองค์การยูนิเซฟ แนะนำปัญหาการครองชีพ ช่วยเหลือโดยติดต่อกับองค์การสังคมสงเคราะห์อื่น ๆ ช่วยหาที่เรียน ให้บุตร จัดสถานที่พักในให้แก่หลังคลอดหรือแม่ที่สิ้นจากเจ็บไข้บางอย่างอื่นที่ไม่มีโรคติดต่อ

๕. ส่งเสริมความรู้สูงศึกษาโดยการแจกเอกสารสาธารณสุข ฉายภาพยนต์จัดการ แสดงรายการปัจจุบันะเวลา การผสมนมกวรทำอาหารและการอภิปรายหรือการบรรยายวิชาการ ตลอดจนการนำเด็กสูงศึกษา นักเรียนแพทย์ พยาบาล นักสาธารณสุข นักสังคมสงเคราะห์ ชม ศึกษารและอดกปฏิบัติกิจนต่างที่ร่วมไปกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานสงเคราะห์แม่และเด็ก

๖. ในบ้านป้องกันโรคแก่ประชาชนทั่วไป มีการปลูกฝังป้องกันโรค ฉีดวัคซีนป้องกัน ไข้หวัดใหญ่ โรค ไขข้ออักเสบ วัณโรค ไข้หวัดใหญ่ วัณโรค

๗. แนะนำและชี้แจงคุณภาพอาหาร ประโยชน์ในการรับประทานอาหารที่ถูกต้อง ความร่างกายต้องการ โดยความร่วมมือกับนักโภชนาการ จากกรมอนามัย

๘. ช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางครอบครัวหรือจิตใจซึ่งไม่อาจเข้ากันกับสังคมได้ โดยเปิดคลินิกแนะแนวทางแก้ไขปัญหาจิตใจเด็กด้วยความร่วมมือกับจิตศแพทย์ สังคมกร และนัก จิตวิทยาจาก โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา กรมการแพทย์

๙. เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาในก้นางควบคุมการโรคและโรคเรื้อน โดยร่วมมือกับ กรมอนามัย จัดให้มีบริการตรวจรักษาโรคเฉพาะเหล่านี้ตามหน่วยสงเคราะห์แม่และเด็กและ มีผู้เฝ้าระวังโดยเฉพาะคอยช่วยเหลือแนะนำ

การบริหาร สงเคราะห์ แม่และเด็กนั้น ส่วนใหญ่ เป็นหน้าที่ของศูนย์บริการสา- ธารณสุขเป็นผู้ดำเนินการ ศูนย์บริการสาธารณสุขดังกล่าวมีอยู่ทั่วไปในจังหวัดทุกระยะ

นี้มีอยู่ประมาณ ๑๒ แห่ง และนอกจากหน้าที่เกี่ยวกับงานด้านสงเคราะห์แม่และเด็กซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีบริการด้านสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันโดยในขณะนี้ได้เปิดบริการเฉพาะบางศูนย์ฯ ที่มีประชาชนอยู่กันหนาแน่นเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีแผนกอนามัยโรงเรียนอีกด้วย

๓.๒ สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน

สถานเลี้ยงเด็กกลางวัน ซึ่งปัจจุบันนี้ได้ตั้งขึ้นตามโครงการขยายงานของกองสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยมีระเบียบการบริหารงานขึ้นกับแผนกสงเคราะห์แม่และเด็ก เมื่อสถานสงเคราะห์แม่และเด็กได้ถูกเปลี่ยนมาเป็นศูนย์บริการสาธารณสุขแล้ว สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันจึงยังคงดำเนินอยู่ตามศูนย์บริการสาธารณสุขต่าง ๆ ของเทศบาลต่อไป

กิจกรรมในล้ามนี้เป็นกิจกรรมใหม่ของแผนกสงเคราะห์แม่และเด็กในรูปสังคมบริการ โดยมุ่งหมายที่จะสงเคราะห์เด็กวัยก่อนศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ ๒ - ๕ ปี ให้ได้รับอนามัยในทางกาย ทางอารมณ์ ทางจิตใจและทางสังคม ซึ่งนอกจากจะเป็นการสงเคราะห์เด็กยังเป็น การสงเคราะห์แม่ของเด็กอีกด้วย การรับเลี้ยงเด็กกลางวันเป็นการดำเนินสังคมสงเคราะห์ที่มีองค์การยูนิเซฟ ให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับเรื่องเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนแนะนำ ล้ามนเทคโนโลยีตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๐๔ ดังนี้ ^{๑๗}

- ๑. ปรับปรุงศูนย์บริการสาธารณสุข ๒ แห่งที่มีอยู่ให้เข้าขั้นมาตรฐานและจัดตั้ง สาขาศูนย์ฯ ๒๔ แห่ง
- ๒. สร้างสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน ๕ แห่ง
- ๓. ปรับปรุงงานด้านอนามัยโรงเรียน โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของบริการสงเคราะห์แม่และเด็ก

ส่วนในล้ามนเรื่อง ใจอุปกรณ์และปัจจัยสำคัญอื่น ๆ ได้แก่ยามหาชนะสำหรับใช้ ความศูนย์ต่าง ๆ ให้ยืมผง น้ำยันทันปลา ใจถามีน สำหรับหญิงมีครรภ์และยาป้ายยา รวมทั้งสิ้นเป็นมูลค่า ๓๐,๐๐๐ ดอลลาร์ สำหรับปีแรกและ ๓๐,๐๐๐ ดอลลาร์ สำหรับโครงการที่สอง ^{๑๘}

^{๑๗} ชำนาญ ยุวบูรณ์ หน้า ๕๐

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน

มูลนิธิฯ จึงจัดให้มีสถานที่รับเลี้ยงเด็กกลางวันนั้น ก็เพื่อที่จะขยายบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชนในท้องถิ่นให้กว้างขวางออกไปอีก โดยเฉพาะสำหรับเด็กที่อาศัยอยู่ในที่ชุมชนหนาแน่นในย่านชุมชนหนาแน่นเหล่านี้ซึ่งครอบครัวที่ยากจน ความเป็นอยู่สกปรกและแร้นแค้น ปัญหาโรคของเด็กต้องออกไปทำงานนอกบ้านเสาะหาเลี้ยงชีพ จึงได้ช่วยให้เด็กอยู่กับบ้านเลี้ยงดูกันเอง ตามคำสมาคมระหว่างเด็ก ขาดการอบรมศึกษาที่ดี ผลก็คือจะทำให้เด็กเหล่านี้กลายเป็นเด็กที่ขาดอนามัย ขาดการศึกษา ขาดศีลธรรมอันดีอันอาจก่อให้เกิดปัญหาที่น่ายากต่อไปภายหน้าได้

ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขปัญหาสังคมและอนามัยของเด็กในระยะเด็กอ่อนและระยะวัยก่อนเข้าเรียน โดยจัดให้มีสถานที่รับเลี้ยงเด็กกลางวัน เด็กที่เข้าอยู่ในสถานที่รับเลี้ยงเด็กกลางวันจะได้รับการอบรมแนะนำการปฏิบัติตนในทางที่ดี นับตั้งแต่เริ่มแรกของวิถีชีวิตและจะได้รับการเลี้ยงดูให้เจริญเติบโตสมบูรณ์ในทางที่เฉพาะสมนนอกจากนั้นในกาลต่อไปสถานที่รับเลี้ยงเด็กกลางวันก็น่าหวังที่จะให้เป็นตัวอย่างแก่อาสาสมัครและเอกชนผู้สนใจที่ประสงค์จะเอาแบบอย่างไปจัดตั้งสถานที่รับเลี้ยงเด็กกลางวันของคนเพื่อช่วยพัฒนาท้องถิ่นด้วยอีกแรงหนึ่ง ๑๕.

งานด้านรับเลี้ยงเด็กกลางวันนี้ ปรากฏว่าได้รับความนิยมจากประชาชนมาก สถานที่รับเลี้ยงเด็กกลางวันของฝ่ายสาธารณสุขขณะนี้ มีอยู่ ๕ แห่งคือ ที่ศูนย์บริการสาธารณสุข ๔ ถิ่นแดง ศูนย์บริการสาธารณสุข ๕ ซุลาของภรณ์ ศูนย์บริการสาธารณสุข ๖ สโมสรวัฒนธรรมหญิง และที่ศูนย์บริการสาธารณสุข ๗ บุญมีบุรุษธรรม์ ถนนสาธุประดิษฐ์ อำเภอยานนาวา ๒๐ สถานที่แห่งหนึ่ง ๆ รับเลี้ยงเด็กได้ ๓๐ - ๕๐ คน โดยรับเลี้ยงเด็กที่มีอายุระหว่าง ๒ - ๖ ขวบ คิดค่าบริการเพียงวันละ ๑.๐๐ บาท งานนี้จะได้มีการขยายสถานที่รับเลี้ยงเด็กเพิ่มขึ้นอีกในปีต่อไป ปี จำนวนเด็กที่รับเลี้ยงรวมทั้งสิ้นขณะนี้ มีประมาณ ๑๕๐ - ๒๐๐ คน

๑๕ นวลล่ออ ยงบุญเกิด หน้า ๖๓

๒๐ ชำนาญ บุญบุรุษ "คำบรรยายของนายแพทย์มนตรีนคร กรุงเทพ เลขาธิการสภาชีวิตบุตรกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาเทศบาลนครกรุงเทพ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๐๕" (วารสารเทศบาลนครกรุงเทพ ฉบับที่ ๒๕ พ.ค. ๐๕) หน้า ๘

ทุกวัน

สำหรับวิธีการสงเคราะห์ใน เรื่องสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันมีดังนี้ ๒๑

๑. จะพิจารณารับเลี้ยงเด็กจากครอบครัวที่ยากจนโดยที่บิดามารดาจำเป็นต้อง
ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน และไม่มีผู้รับเลี้ยงดูแลแทน หรือในรายที่พยาบาลของศูนย์บริ-
การสาธารณสุขออกไปเยี่ยมบ้านและได้ประชมว่าครอบครัวใดมีความจำเป็นต้องให้ความช่วย
เหลือ ก็ส่งประวัติโดยย่อให้กึ่งกรมสงเคราะห์ของศูนย์บริการสาธารณสุขออกไปค้นหาปัญหา
อื่น ๆ ของครอบครัว นอกเหนือไปจากการส่งเด็กมาสถายรับเลี้ยงเด็กกลางวัน วิธีการนี้
เจ้าหน้าที่จะได้รู้จักบ้านที่อยู่และฐานะอันแท้จริงที่จำเป็นต้องช่วยเหลืออีกด้วย

๒. ในชั้นแรกของโครงการจะรับเด็กไว้ในความดูแลหน่วยละไม่เกิน ๕๐ คน
๓. สถานรับเลี้ยงเด็กนั้นตั้งอยู่ เพื่อเป็นการช่วยเหลือแต่ละท้องถิ่นให้ได้รับความสะดวกในการ
ไปส่งและรับกลับด้วย

๓. ระเบียบการรับเลี้ยงเด็กแยกออกเป็น ๒ ประเภท (การที่กึ่งกรมแบ่ง
ประเภทเช่นนี้เพื่อความเหมาะสมในด้านการปฏิบัติให้ดูสุขลักษณะและความเจริญเติบโตของ
เด็ก)

- ประเภท ก. อายุต่ำกว่า ๑ ปี ถึง ๒ ปี
- ประเภท ข. อายุตั้งแต่ ๒ ปี ถึง วัยเข้าโรงเรียน

๔. ก่อนที่เด็กจะเข้ารับการอบรมในสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันนั้น จะต้องได้
มีการตรวจร่างกายจากแพทย์ของแผนกสงเคราะห์แม่และเด็ก ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ที่สถานสง-
เคราะห์แม่และเด็กที่ใกล้ที่สุดเสียก่อน หากเด็กคนใดปรากฏว่าเป็นโรคติดต่อ ก็ส่งไปดำเนินการ
รักษาเสียก่อน จนกว่าจะหายหรือถ้าหากเด็กคนใดไม่สมบูรณ์แต่ไม่เป็นโรคก็จะรับไว้เพื่อ
หมั่นบำรุงให้เจริญเติบโตตามวัยอันสมควร

๕. เวลาทำการ ๘.๐๐ น. - ๑๖.๐๐ น. ทุกวัน เว้นวัน เสาร์-อาทิตย์และ
วันหยุดราชการ (เนื่องจากวันหยุดเหล่านี้มีความารดาอาจอาศัยดูคนโตซึ่งไม่ต้องไปโรง-
เรียนช่วยดูแลน้องแทนได้)

๖. ผู้ปกครองของเด็กจะต้องช่วยออกเงินค่าบำรุงสถานที่รับเลี้ยงเด็กกลางวัน
กันละไม่ต่ำกว่า ๑ บาท ต่อ ๑ วัน

ส่วนหลักการที่ใช้ในการอบรมแก่เด็กเหล่านี้ั้น เทศบาณนครกรุงเทพได้วางหลัก
การไว้เป็นสองแนวด้วยกันคือ ในทางภาคทฤษฎีที่ค่อนข้างดี และในด้านภาคปฏิบัติอีกค่อนข้าง
โดยการยึดหลักการในการอบรมเด็กอนุบาล (Pre Kindergarten of Education
Programme) เป็นบรรทัดฐานดังนี้ ๒๒

ก. ภาคทฤษฎี

๑. ส่งเสริมสุขภาพโดยพัฒนาการเจริญเติบโตของเด็กวัยก่อนเข้าโรง-
เรียน ตั้งแต่แรกคลอดจนกระทั่งถึง ๕ ขวบ (Child Development) เพราะเจริญวัย
ของเด็กในระยะนี้ มีความแตกต่างกันแต่ละบุคคล

๒. ใช้หลักการควบคุมและแนวเด็กตลอดจนดูแลเวลาพักผ่อน และเล่น
โดยตระหนักถึงความต้องการของจิตใจเด็กเป็นหลักสำคัญ ผู้ให้การอบรมดูแลต้องรู้จักฝึกฝน
เป็นทั้งพ่อ แม่ ครู และเพื่อนเล่น (แต่ไม่ใช่ผู้รับใช้เด็ก)

๓. ให้การอบรมในด้านการสอนหนังสือเด็ก อาทิเช่น รู้จักเล่ามีหวานพื้น
เมืองของไทยและต่างประเทศ วรรณคดีสำหรับเด็กซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย สอนให้รู้จักอ่าน
หนังสือที่ดี ภาพประกอบที่ดี หิ้งแนะให้รู้จักเล่าเรื่องและอ่านที่ดี ผู้ดูแลต้องรู้จักนิสัยของ
เด็กไปเชื่อมโยงไปตามวัย

๔. แก่ไขข้อบกพร่องทางสุขภาพอนามัยให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงจิตใจ
ร่าเริงแจ่มใส (Well physical and interlectual development)

๕. การฝึกอบรมให้เด็กเรียนรู้ถึงดนตรีและนาฏศิลป์ การรู้จักร้องเพลง
ที่ดีทั้งไทยและต่างประเทศ ตลอดจนกระทั่งนิทานเพลงสำหรับเด็กร้องและเด็กฟัง ตลอดจน
นาฏการเพื่อวางรากฐานและเพื่อความสนใจ (มีใช้เพื่อลักษณะ)

ข. ภาคปฏิบัติ

๑. ก่อนเข้าตรวจสุขภาพ ความสะอาดและความเรียบร้อย (Morning
Inspection) ให้การปฐมพยาบาล การให้ยาตามแพทย์สั่ง การป้องกัน

โรคตลอดจนการตรวจราสุขภาพอนามัยของเด็ก (Medical and sanitation Course)

๒. จัดเมนูคุณภาพของอาหารให้ดูส่วนความความต้องการของร่างกาย วัสดุแลกเปลี่ยนประทาน เพื่อเด็กจะได้ไม่กินอาหารจำเจและไม่มีคุณค่า

๓. มีการสังเกตพฤติกรรมของเด็ก (observation) แล้วบันทึกไว้ (Check List) เพื่อจะได้อภิปรายปัญหาแก่ผู้ปกครองเด็กให้คำ เป็นการแก้ไขพร้อมกันนั้นก็บันทึกปัญหาส่งให้นักสังคมสงเคราะห์คำ เป็นการปรึกษา ท่านผู้เชี่ยวชาญทางสุขภาพแห่งจิตให้ได้มีทางแก้ไขปัญหาไม่ล้นมือ ทั้งนี้จำเป็นต้องใช้จิตวิทยา (Child Psychiatry)

และการเขียนรายงานละเอียดเฉพาะตัวของเด็ก (Case study) กับ

๔. มีการควบคุมเด็ก (Supervision) ให้เป็นไปตามกำหนดเวลา พร้อมทั้งคอยเก็บสถิติความนิยม ความสามารถพิเศษ ตลอดจนการสนับสนุนอบรมให้รู้จักวิธีใช้กำลังผลิตกิจกรรม การปั้น ระบายสี หรือการใช้แถบวัสดุและการร้องรำทำเพลง จึงหว่าเพื่อสร้างสรรค์บุคลิกลักษณะเด็กให้เป็นคนคล่องแคล่วว่องไว และไม่ประหม่าอวย นอกจากนี้ยังมีการแทรกชั้นแก้ไขข้อบกพร่อง (Remedial Course) ในขณะที่อยู่ในการควบคุมอีกด้วย

๕. นอกจากนั้น เจ้าบ้านที่ของสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันจะต้องทราบถึงหลักการดำเนินงานแผนกตะเปียน แผนกบัญชี การจัดหาและรักษาเครื่องเล่น และอุปกรณ์เป็นกัน

จากภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นนั้น นอกจากเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลที่จะสร้างสรรค์เยาวชนให้มีสุขภาพดี มีนิสัยและทัศนคติที่ดีแล้ว ยังเป็นการช่วยให้ฐานะทางเศรษฐกิจของทางกรมกรรวิคีดีขึ้นด้วย เพราะยังมีปรากฏว่ามีบริเวณห้องที่หลายแห่งชั้นเป็นที่อยู่อาศัยของกนยาคจนและมีบุตรมาก เพื่อพ่อแม่ต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน จึงจำต้องหึ่งลูกเล็ก ๆ ไว้ให้ลูกคนโตดูแล อันเป็นเหตุให้ที่ ๆ ต้องได้รับการศึกษา เพราะต้องแบกภาระกิจของพ่อแม่ไว้กับตน ในขณะที่บิดามารดาต้องไปประกอบอาชีพนอกบ้าน จากการสำรวจปรากฏว่า ในเขตพระนครยังมีครอบครัวชนิดนี้อยู่ประมาณ ๕,๐๐๐ ครอบครัว ครอบครัวดังกล่าวนี้ส่วนมากไม่มีปู่ย่าตายายของเด็กอาศัยอยู่ และยิ่งกว่านั้นยังอยู่ในสถานที่ที่มีลักษณะ เป็นสลัม มีบริเวณเนื้อที่จำกัดและคับแคบว่าเราอยู่

ฉะนั้น การจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน จึงเป็นวิธีป้องกันอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยมิให้เด็กเล็ก ๆ เป็นจำนวนมากร้องไห้โศกมาเป็นเด็กเถร เร่ร่อน ไร้การศึกษา และไร้

จนการแนะนำแนวทางการเล่นชนิดต่าง ๆ ทั้งในร่มและกลางแจ้ง

๓. อาสาสมัครหรือผู้เลี้ยงเด็ก ทำหน้าที่ดังนี้

- ก. ด้านครูอาสาสมัคร ช่วยให้ความรู้พื้นฐานในด้านความรู้และการศึกษา
- ข. ด้านสังคมสงเคราะห์ ช่วยแก้ปัญหาความทุกข์ของหมองใจของเด็ก
- ค. ด้านอนุบาลและการเรื้อน ช่วยอบรมแนะแนวทางแก่เด็ก
- ง. เนตรนารี ช่วยอนุเคราะห์ พิทักษ์รักษาเด็ก ตามคำสั่งของคุณ
- จ. เอกชนที่สมัครอบรมครูและผู้เลี้ยง มีหน้าที่รวบรวมความรู้ทั้งในค่านิ

ชาภาพ การปฏิบัติการและหลักการฝึกงานตามแผนฉบับงานสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน

๔. แม่ครัว มีหน้าที่ปรุงอาหารและควบคุมงานทางการครัว ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

๕. คุณงาน มีหน้าที่ดูแลความสะอาดบริเวณในและนอกอาคาร ตลอดจนทำความสะอาดในเรื่องการถ่ายถ่ายของเด็ก

ส่วนผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินตามแผนการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้น
นี้มีดังนี้ ๒๘

๑. เป็นทางช่วยแก้ไขปัญหาเยาวชนชั้นมูลฐาน
๒. เป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม
๓. ป้องกันมิให้เด็กออกวิ่งเล่นในสถานที่อันไม่สมควร หรืออาจป้องกันกับอันตราย

จากห้องถนนหลวง

๔. ส่งเสริมให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองสนใจประกอบอาชีพของตน เพื่อให้ได้ผลผลิตเต็มกำลัง

๕. เพื่อช่วยปลูกเสริมบุคลิกและความผาสุกของครอบครัวให้อยู่ในภาวะที่มั่นคง

๖. เพื่อพัฒนาการความรู้รอบตัว การศึกษาชั้นมูลฐานของประชากร ตั้งแต่เขารวัย ให้มีวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และพฤติกรรมในทางที่ดีต่อไป

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า กิจกรรมรับเลี้ยงเด็กกลางวันของฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ เป็นกิจการที่น่าส่งเสริมอย่างมาก เพราะนอกจากจะเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของบิดามารดาในเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการช่วยให้พยาบาลของเด็กซึ่งส่วน

ใหญ่อยู่ในภาวะยากลำบาก เพราะเกิดมาในครอบครัวที่ยากจน ทำให้ไม่มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน เด็กเล็กก่อนวัยเข้าเรียนก็จะมีโอกาสรับการดูแลเอาใจใส่ในโรงเรียนสุขภาพอนามัย ตลอดจนได้ช่วยให้เด็กเหล่านี้เจริญงอกงามขึ้นวันเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีอนาคตที่สดใสต่อไป

๓.๓ การอนามัยโรงเรียน

การอนามัยโรงเรียนของฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ เป็นกิจการหนึ่งที่ได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจากการดำเนินกิจการให้การศึกษาดำเนินไปอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๖ มาตรา ๕๐, ๕๔, ๕๖ และ ๕๗ การอนามัยโรงเรียนของฝ่ายสาธารณสุขได้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๓ แต่ที่จะมาดำเนินการอย่างจริงจังในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยได้แยกกิจการด้านอนามัยโรงเรียนออกเป็นงานเฉพาะและมีนายแพทย์ ๑ คน พยาบาล ๒ คน ศึกษานิเทศก์ ๑ คน และยังมีครูอนามัยโรงเรียนเทศบาล ๑๑ โรงเรียน^{๒๕}

การจัดการอนามัยในโรงเรียนต่าง ๆ ของเทศบาลนครกรุงเทพฯ ซึ่งได้มอบหมายให้กับฝ่ายสาธารณสุขเป็นผู้ดำเนินการนั้น โดยปกติก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและป้องกันรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กนักเรียน โดยเฉพาะของเทศบาลให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ โดยปฏิบัติตามการดังต่อไปนี้คือ^{๒๖}

๑. ตรวจสุขภาพ โดยทำการตรวจสุขภาพและอนามัยของเด็กนักเรียนและจัดให้มีการมีเด็กเก็บตัวกับการตรวจสุขภาพดังกล่าว แล้วมอบหมายให้ครูเป็นผู้เก็บรักษาสถิติไว้ที่โรงเรียน เมื่อเด็กเรียนย้ายโรงเรียนหรือลาออก ก็ให้มอบแก่เด็กเรียนไป

๒. รักษาพยาบาล ทำการรักษาพยาบาลแก่เด็กนักเรียนที่ได้ตรวจพบโรคแล้วทำการรักษาตลอดจนแนะนำให้ไปรับการรักษายังสถานพยาบาลที่เหมาะสมต่อไป

๓. ใส่การอบรมและสุขภาพศึกษา ให้สุขภาพแก่เด็กนักเรียนเป็นรายบุคคลในขณะทำการตรวจสุขภาพ และให้คำอบรมแนะนำเป็นส่วนรวมในชั้นเรียน หรือในที่ประชุมเด็กเรียนและครู ซึ่งแล้วแต่โอกาสจะอำนวย

^{๒๕} โอกาส ธรรมวาณิช หน้า ๑๘

^{๒๖} เปี่ยม มุสิกะภุมมะ "การปฏิบัติกิจการอนามัย" (เอกสารประกอบความรู้เรื่องโครงการประชุมโรงเรียน) ส.ค.ท. ครั้งที่ ๒ เล่ม ๓ (๒๕๐๔) พระนคร โรงพิมพ์ส่วนพระองค์ ๒๕๐๔ หน้า ๑๐๐

๔. การควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ ได้ทำการปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ ฉีดวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรค ฉีดหัดหอยคัป้องกันโรคคอตีบ และฉีดวัคซีนป้องกันไทฟอยด์ให้แก่เด็กนักเรียน

๕. การสุขาภิบาล ได้แก่การตรวจแนะนำในเรื่องส่วน น้ำดื่ม โรงอาหาร การถ่ายเทอากาศในชั้นเรียน แสงสว่าง อุปกรณ์การศึกษาคัดลดจนการทำความสะอาดของพนักงานภารโรง

๖. การทันตอนามัย ได้ทำการรักษาและป้องกันเกี่ยวกับโรคในช่องและโรคเกี่ยวกับเหงือกตลอดจนการแนะนำการรักษาฟัน

จึงเห็นได้ว่าการอนามัยโรงเรียนของฝ่ายสาธารณสุขนั้น มิได้มุ่งเฉพาะตัวบุคคลอันได้แก่เด็กนักเรียนและครูมาอาจารย์เท่านั้น แต่ยังได้พ่วงเนื่องถึงเรื่องสุขลักษณะของสถานที่เรียนด้วยเช่นในเรื่องความสะอาดของห้องเรียน ความโปร่งโปร่งของห้องเรียนตลอดจนในเรื่องที่เกี่ยวกับโรงอาหาร ห้องน้ำ ห้องส่วน น้ำสำหรับดื่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็จำเป็นที่จะต้องทำการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพของเด็กนักเรียน

การบริหารอนามัยโรงเรียนของฝ่ายสาธารณสุขนี้ อาจแบ่งออกได้เป็นสองส่วนคือ ส่วนหนึ่งแบ่งมอบหมายกระจายไปให้ทุกศูนย์บริการสาธารณสุขและรับผิดชอบทั้งโรงเรียนเทศบาลและโรงเรียนราษฎร์ ที่เหลือให้บริการโดยเจ้าหน้าที่แผนกอนามัยโรงเรียนกองส่งเสริมสุขภาพ ๒๗

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ได้มีการโอนโรงเรียนประมาณกลาง ๆ มาเป็นของเทศบาลนครกรุงเทพฯเพิ่มขึ้นเป็น ๘๖ โรงเรียน ซึ่งได้บริการในก้านอนามัยโรงเรียนของฝ่ายสาธารณสุขโดยทั่วถึงกันทุกแห่ง การถือว่าเป็นงานด้านอนามัยโรงเรียนมีหลักใหญ่คือให้บริการอนามัยแก่เด็กนักเรียน ครู ป้องกันควบคุมโรคติดต่อในโรงเรียนตลอดจนได้ทำการเยี่ยมบ้านเด็กนักเรียนที่ป่วยบ่อย ๆ หรือมีปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม ส่งเสริมโคมตาการในโรงเรียนโดยองค์การยูนิเซฟ ให้การช่วยเหลือแจกนมผง ปรับปรุงสภาพสุขาภิบาลของโรงเรียนและให้ผู้ที่ศึกษาแก่ครู ยักเรียนนักเรียนทั้งคราว ๒๘

๒๗ ประสงค์พิพร จารุมิสิมภ์ หน้า ๒๓

๒๘ โสภาส ขรรฆรวาณิช หน้า ๑๘

งานเกี่ยวกับการรอนามัยโรงเรียนนี้ ทางเทศบาลนครกรุงเทพฯ ได้ดำเนินการร่วมกับกรมอนามัยอย่างใกล้ชิด และได้แบ่งความรับผิดชอบในการบริการรอนามัยโรงเรียนให้แก่โรงเรียนเทศบาลต่าง ๆ ดังนี้ ๒๔

๑. ศูนย์ฝึกอบรมแม่และเด็กกรุงเทพฯ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ให้บริการแก่โรงเรียนเทศบาลนครกรุงเทพฯ ในเขตอำเภอบางรัก ขานนาวา จำนวน ๑๐ โรงเรียน เด็กเรียนประมาณ ๑๒,๕๕๐ คน เพื่อใช้เป็นที่ฝึกงานของเจ้าหน้าที่อนามัย

๒. วิทยาลัยพยาบาล เทศบาลนครกรุงเทพฯ ให้บริการแก่โรงเรียนเทศบาลนครกรุงเทพฯ ในเขตอำเภอสุโขทัย ๕ โรงเรียน เด็กเรียนประมาณ ๘,๑๕๗ คน เพื่อเป็นสถานที่สำหรับฝึกงานก้านอนามัยโรงเรียนของนักเรียนพยาบาลวชิระ

๓. ศูนย์บริการสาธารณสุข ฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ ๕ แห่ง ให้บริการแก่โรงเรียนเทศบาลในเขตอำเภอพระนคร ป้อมปราบฯ ปทุมวัน พระโขนง คูสีดและยานนาวา จำนวน ๒๘ โรงเรียน เด็กเรียนประมาณ ๒๒,๕๕๕ คน

๔. แผนกอนามัยโรงเรียน กองส่งเสริมสุขภาพ ฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ ได้ให้บริการแก่โรงเรียนเทศบาลในเขตอำเภอพระนคร ป้อมปราบฯ สัมพันธวงศ์ ปทุมวัน คูสีด พระโขนงและบางรัก จำนวน ๒๕ โรงเรียน เด็กเรียนประมาณ ๒๕,๓๖๓ คน

นอกจากให้บริการแก่โรงเรียนเทศบาลแล้ว แผนกอนามัยโรงเรียนยังได้ให้บริการอนามัยโรงเรียนแก่โรงเรียนรัฐบาลอีก ๒ โรงเรียน และให้ภูมิคุ้มกันโรคแก่โรงเรียนราษฎร์ ๑๘๘ โรงเรียน โรงเรียนอาชีวศึกษา ๑๐๓ โรงเรียนในเขตอำเภอต่าง ๆ กัน รวมนักเรียนประมาณ ๗๐,๐๐๐ คน ๓๐

ในเดือนกันยายน ๒๕๐๗ ผู้อำนวยการฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ ได้มอบหมายให้ศูนย์บริการสาธารณสุขแต่ละแห่งให้บริการรอนามัยโรงเรียนแก่โรงเรียนเทศบาลและโรงเรียนราษฎร์ในเขตบริการของศูนย์โดยให้พยาบาล ๑ คนคือนักเรียนที่จะดูแล ๕,๐๐๐ คน โรงเรียนอื่นที่เหลือในเขตของศูนย์บริการสาธารณสุข ให้เป็นหน้าที่ของแผนกอนามัย

๒๔ ฝ่ายสาธารณสุข รายงานประจำปี ๒๕๐๗ หน้า ๑๓๘

๓๐ เรื่องเดียวกัน

โรงเรียนเป็นผู้ให้บริการ ส่วนโรงเรียนที่อยู่นอกเขตของศูนย์ฯ และไม่มีหน่วยงานใดให้บริการ เป็นหน้าที่ของแผนกควบคุมดูแลและป้องกันโรคติดต่อเป็นผู้ให้ภูมิคุ้มกันโรค ^{๓๑}

โรงเรียนเทศบาลที่อยู่ในความดูแลของเทศบาลนครกรุงเทพ ๕๖ โรงเรียนนี้ มี อยู่ ๕๗ แห่งที่อยู่ในความดูแลของฝ่ายสาธารณสุข ซึ่งมีนักเรียนประมาณ ๔๔,๐๐๐ คน ส่วนที่ เหลืออีก ๑๕ โรงเรียนจะได้ดำเนินการขยายงานต่อไปจนกว่าจะทั่วถึง การอนามัยโรงเรียนของ ฝ่ายสาธารณสุขนี้ ฝ่ายสาธารณสุขได้จัดแบ่งและมอบหมายให้โรงเรียนเทศบาลทั้ง ๕๗ แห่งอยู่ใน ความดูแล ออกเป็นสองส่วนคือ ^{๓๒}

๑. ให้โรงเรียนเทศบาล ๒๕ แห่ง จำนวนนักเรียน ๒ หมื่น ๒ พันคน ได้รับบริ- การป้องกันโรค การรักษาโรคและการส่งมอบส่งเคราะห์จากศูนย์บริการสาธารณสุข ๑๐ แห่ง คือ ศูนย์บริการสาธารณสุขสะพานมอญ ศูนย์บริการสาธารณสุขสนามสศศรีไทย ศูนย์บริการสาธา- รณสุขบางซื่อ ศูนย์บริการสาธารณสุขดินแดง ศูนย์บริการสาธารณสุขจตุรลงกรณ์ ศูนย์บริการสาธา- ณสุขวัดนวมธรรมวิชัย ศูนย์บริการสาธารณสุขบุษมี ศูนย์บริการสาธารณสุขบุษยรัตบุรีทองเรือง ศูนย์บริ- การสาธารณสุขประชาธิปไตย และศูนย์บริการสาธารณสุขสุขุมวิท โดยมีนักส่งมอบส่งเคราะห์ของ ศูนย์บริการสาธารณสุข ๑๐ คน เป็นผู้ให้บริการส่งมอบส่งเคราะห์แก่เด็กนักเรียนเทศบาล ๒ หมื่น ๒ พันคน

๒. ให้นักส่งมอบส่งเคราะห์ของแผนกอนามัยโรงเรียน ๑ คน เป็นผู้ให้บริการส่ง- มอบส่งเคราะห์แก่เด็กนักเรียนรวม ๒๕ โรงเรียน จำนวนนี้เป็นโรงเรียนเทศบาล ๒๗ แห่ง และ โรงเรียนของรัฐบาล ๒ แห่ง รวมจำนวนนักเรียน ๒ หมื่น ๒ พันคน ภายใต้การดำเนินงานของ แผนกอนามัยโรงเรียน

การบริการส่งมอบส่งเคราะห์ของแผนกอนามัยโรงเรียน เป็นบริการที่ประสานงาน

^{๓๑} เรื่องเกี่ยวกับ หน้า ๑๓๕

^{๓๒} สันติยา ภูษสมาน "บริการส่งมอบส่งเคราะห์ของแผนกอนามัยโรงเรียน"

(วารสารเทศบาลนครกรุงเทพ ฉบับที่ ๕๑ พฤษภาคม ๒๕๐๔) พระนคร โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น หน้า ๑๕

ไปที่งานบริการด้านสุขภาพอนามัย โดยเริ่มจากแพทย์และพยาบาลของแผนกอนามัยโรงเรียน ออกไปเยี่ยมโรงเรียนที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบ เพื่อตรวจรักษาหรือออกไปเยี่ยมบ้านของักเรียน เมื่อนักเรียนเกิดเจ็บป่วยและต้องการการรักษาติดต่อกันไป และจากการไปเยี่ยมเยียน เพื่อนำบริการสุขภาพความเจ็บไข้ได้ป่วยให้แก่เด็กนักเรียนเทศบาลทั้งสองกรณีนี้ ทำให้แพทย์และพยาบาลได้พบเห็นความเจ็บป่วยอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถให้การบำบัดทางบริการแพทย์ได้ จำเป็นที่ักเรียนเทศบาลและครอบครัวเหล่านี้จะได้รับบริการเยี่ยมเยียนทางบริการสังคมสงเคราะห์ ซึ่งบริการเหล่านี้ได้แก่ ปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมและปัญหาเกี่ยวกับการผิดปกติทางจิตใจหรืออารมณ์ต่าง ๆ

เมื่อแพทย์และพยาบาลด้วยความร่วมมือของครูผู้อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนได้พบเห็นปัญหาความทุกข์ร้อนของเด็กนักเรียนเทศบาลและครอบครัวซึ่งต้องการบริการสังคมสงเคราะห์ที่จะต้องเข้าให้การช่วยเหลือแล้ว ก็จะส่งกรณีเหล่านั้นไปให้นักสังคมสงเคราะห์ดำเนินการช่วยเหลือต่อไป โดยมีมุ่งหวังที่จะช่วยเสริมสร้างให้ เด็กนักเรียนเทศบาลให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ ให้สามารถอยู่ในสังคมโลกที่คลลคลไป

เมื่อนักสังคมสงเคราะห์ได้รับการชี้แจงรายละเอียดและพยาบาลหรือ ครูส่งมาให้แล้ว ก็จะนำกรณีดังกล่าวมาดำเนินการกันคิดว่าหาข้อเท็จจริงของความทุกข์ร้อน และหาช่องทางที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวนั้น ๆ ต่อไป และสิ่งที่จะให้ความช่วยเหลือแก่เด็กนักเรียนที่ต้องประสบกับปัญหาทางสังคมนี้ นักสังคมสงเคราะห์ได้ดำเนินการช่วยเหลือเด็กและครอบครัวด้วยการอาศัยความร่วมมือและได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลผู้มีจิตศรัทธาและองค์กรทุกชนิดต่าง ๆ หลายแห่ง เช่น ^{๓๓}

- ๑. มูลนิธิช่วยการศึกษาแก่ผู้ขาดแคลนเงินทุนการศึกษาของเทศบาลนครกรุงเทพฯ และธนบุรี ได้ช่วยเหลือสังคมสงเคราะห์เด็กยากจนของครอบครัวที่มีรายได้น้อยและเป็นนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลนครกรุงเทพฯหรือธนบุรี โดยการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ดังนี้
  - ก. ช่วยหาอาหารกลางวันให้แก่เด็กนักเรียนที่ยากจนและขาดแคลนอาหารกลางวัน ให้แก่เด็กได้รับประทานที่โรงเรียนทุกวัน
  - ข. ช่วยหาเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มในรูปแบบฟอร์มนักเรียนขนาดต่าง ๆ ให้

^{๓๓} เรื่องเกี่ยวกับ หน้า ๒๐ - ๒๑

นักเรียนที่ขาดจนได้หอบมีสติเปลี่ยนมาเรียนหนังสือ

ก. ช่วยหาเครื่องอุปโภคบริโภคเรียนให้นักเรียน ได้มีอะไรจะหาความจำเป็น

ง. ช่วยเหลือให้ทุนเล่าเรียนแก่เด็กนักเรียนที่มีฐานะยากจนแต่ขยันหมั่นเพียรและเรียนดีจะปรารถนาที่จะได้ศึกษาเล่าเรียนให้สูงขึ้นไปจากการศึกษาชั้นบังคับ

๖. สโมสรไลออนส์ ได้ให้ความช่วยเหลือตามโครงการนิทัศน์สาธิต ด้วยการช่วยเหลือในการตรวจและรักษาโรคตาให้แก่เด็กนักเรียนที่มีสายตาสั้น โดยหน่วยตรวจอย่างละเอียด และหากจำเป็นก็ทำการประกอบแว่นตาให้โดยใช้งบประมาณที่ สโมสรมอบให้ การรักษาด้วยการผ่าตัด การรักษาทางยา การติดตามโรคเกี่ยวกับตาอย่างละเอียด

๗. แม่เหล็กชีวิต วิทยาลัยพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา ให้ความช่วยเหลือในการตรวจรักษาและแนะนำนักเรียนที่มีปัญหาความผิดปกติทางจิตใจ อารมณ์และทางสมอง คือเมื่อแพทย์ พยาบาล ครู ได้พบนักเรียนที่มีปัญหาดังกล่าวก็แจ้งให้นักสังคมสงเคราะห์ เข้าดำเนินการช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่มีปัญหานั้น ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์จะเป็นสื่อกลางประสานงานระหว่างบิดา มารดา ครู แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ของแม่เหล็กชีวิตของโรงพยาบาล ขณะเดียวกันก็ต้องคอยติดตามดูแลและให้คำแนะนำเพื่อให้ความการศึกษาต่อไป

๘. กรมประชาสงเคราะห์ ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวของเด็กนักเรียนที่มีปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ แม้กรณีที่อยู่ปกครองขาดรายได้ หรือมีรายได้แต่ไม่เพียงพอ ไม่มีอาชีพ ไม่มีที่อยู่อาศัย เมื่อนักสังคมสงเคราะห์ได้ไปเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อค้นหาสาเหตุ หาวิธีช่วยเหลือ เพื่อให้ความช่วยเหลือนั้น อาจได้พบว่าจำเป็นที่จะต้องส่งผู้ประสบปัญหานั้น ๆ ไปขอรับความช่วยเหลือจากกรมประชาสงเคราะห์

๙. โรงพยาบาลและสถานตรวจโรคต่าง ๆ ได้ให้ความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีเพื่อส่งและนำนักเรียนไปขอรับคำปรึกษา เพื่อทำการตรวจรักษาและขอรับบริการ

๑๐. สถานสงเคราะห์และองค์การกุศลของเอกชน ก็ได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ยิ่งเมื่อแผนกอนามัยโรงเรียนส่งเด็กนักเรียนไปขอรับการบริการตามสายงานกุศลของสถานสงเคราะห์และองค์การกุศลนั้น ๆ เป็นต้นว่าบริการถ้ารับเลี้ยงเด็กกลางวันเพื่อช่วยสงเคราะห์ครอบครัวที่มีความยากลำบากออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน โดยไม่มีคนช่วยดูแลเด็ก

ในบ้าน เพื่อการหาหรือเพิ่มทุนรายได้มาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งบางครั้งก็ได้เกิดผลพลอยได้ต่อไปอีก โดยช่วยมีผลการเลี้ยงน้องเล็กที่บ้าน ได้มีโอกาสไปโรงเรียนเพื่อเรียนหนังสือ เพื่อหาความรู้ตามวัยอันสมควร ของเด็ก ไม่เสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า การโอนามัยโรงเรียนเป็นกิจการที่ดีดำเนินการขึ้นเพื่อบริการให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก เติบโตมาด้วยการทำหน้าที่ เป็นสื่อกลางประสานความดีเห็นระหว่างแพทย์ พยาบาล ครู ผู้ปกครอง และนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือเด็กเรียนผู้ซึ่งได้รับปัญหายุ่งยากถึงกล่าวให้ได้ เข้าร่วมบริการสังคมสงเคราะห์จากสถานที่ราชการ องค์การกุศล สโมสรและสมาคมการกุศลอื่น ๆ ตลอดจนเอกชนผู้มีจิตศรัทธา เพื่อให้เด็กมีอนาคตอันดีงามต่อไป เพราะบางครั้งอาจมีสมาคมหรือหน่วยงานของเอกชนที่มีจิตเมตตาที่จะให้ความช่วยเหลือเด็กนักเรียน แห่งองค์การถึงกล่าวไม่สามารถที่จะทราบได้ว่า เด็กนักเรียนคนใดที่มีปัญหายุ่งยากบ้าง จึงต้องอาศัยผู้ที่คอยให้การประสานงานถึงกล่าว เป็นผู้คอยสอดส่องดูแลเรื่องราวงาน วัลลภหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ได้รวม

สำหรับกิจการที่ทางแผนกโอนามัยโรงเรียน เทศบาลนครกรุงเทพฯ ได้ดำเนินการไปเพื่อให้บริการแก่เด็กนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ นั้น จะได้นำสถิติจากรายงานการปฏิบัติงานของแผนกฯ ซึ่งได้บันทึกไว้ตามประเภทและโรงเรียนดังรายการต่อไปนี้

รายงานผลการปฏิบัติงานของแผนกโอนามัยโรงเรียน

ประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๔ (ตุลาคม ๒๕๐๓ - กันยายน ๒๕๐๔)

รายการ	ร.ร. เทศบาล	ร.ร. ราษฎร์	หมายเหตุ
จำนวนโรงเรียนที่รับผิดชอบ	๔๖	๑๒๓	
จำนวนนักเรียนที่รับผิดชอบ	๓๓,๐๒๔	๔๖,๐๓๔	
จำนวนโรงเรียนที่รับบริการทุกด้าน	๔๖	๒๔	ที่เหลือรับบริการด้าน
จำนวนนักเรียนที่รับบริการทุกด้าน	๓๔,๐๒๔	๖๑,๔๗๖	ป้องกันโรค สุขศึกษา
จำนวนนักเรียนเข้าใหม่	๔,๖๓๖	๕,๖๐๓	

รายการ	ร.ร. เพศชาย	ร.ร. ราษฎร์	หมายเหตุ
จำนวนนักเรียน ป. ๔ - ป. ๕	๗,๕๓๖	๓,๓๔๗	
จำนวนนักเรียนที่แพทย์ตรวจสุขภาพนักเรียนเข้าใหม่	๓,๕๒๕	-	
จำนวนนักเรียนที่แพทย์ตรวจสุขภาพ ป. ๔ - ป. ๕	๔,๕๖๔	-	
จำนวนนักเรียนที่แพทย์ตรวจรักษาที่โรงเรียน	๓๗๓	๑๔	
จำนวนนักเรียนที่พยาบาลตรวจสุขภาพ	๒๓,๖๖๖	๒๑,๗๑๔	การตรวจ โรคทั้งหมด ที่รับบริการ
จำนวนนักเรียนที่ได้รับพยาบาลที่โรงเรียน	๑๐๓	๔๕	
โรคต่าง ๆ ที่พบในโรงเรียน			
เบา	๔,๐๕๓	๑,๕๖๔	
หิด	๓๔๔	๕๕๔	
โรคเรื้อน	๒	-	
โรคผิวหนังชนิดอื่น ๆ	๑,๖๓๓	-	
หูน้ำหนวก	๑๗๑	๖๔	
สายตานิ่วปกติ	๔๐๓	๔๖๔	
ตาพิการ	๔	๒	
โรคสายตา	๑๒๕	๒๓	
ปากนกกระจอก	๑๔๑	๓๑	
ฝีใน	๓,๒๒๑	๕๖๔	
โรกระบบทางเดินหายใจส่วนต้น	๔๑๔	๔๗	
โรกระบบทางเดินอาหาร	-	-	
โรคโลหิตจาง	๒	-	
โรกระบบหัวใจและหลอดเลือด			
โรคหัวใจพิการจากไขกระดูก	๒	-	
โรกระบบประสาทและสมอง	๒๑	๑๐	

รายการ	ร.ร. เทศบาล	ร.ร. ราษฎร์	หมายเหตุ
พยาธิลำไส้ (ไส้เดือนตัวกลม)	๓๓๕ จาก ๑,๖๐๓ ราย		
การให้ภูมิคุ้มกันโรค			
ฉีดวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรค	๔๓,๕๕๔	๙๖,๘๘๓	
ปลูกฝี	๒๔,๓๕๖	๑๓,๖๖๓	
ฉีดพอกขอยลัดกันโรคคอหอย	-	๑๖,๖๓๔	
การทดสอบทูเบอร์คูลิน	๔,๖๗๒		
ฉีด บี.ซี.จี. วัณโรค	๓,๓๖๖		
การให้ยุงที่เกาะ			
จำนวนครั้งที่ใช้	๔๔๓	๕๐๓	
จำนวนผู้รับ	๓๕,๕๕๔	๔๖,๖๔๕	
จำนวนเอกสารส่งแจก	๓๖,๓๔๑	๑๐๗,๓๐๕	
การเยี่ยมบ้าน จำนวนครอบครัว	๕๕๖		
จำนวนคนในครอบครัว	๓,๕๓๖		

ที่มา: รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ของฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ
 เล่ม หน้า ๑๑๒ - ๑๑๓

๓.๔ การทัศนศึกษา

กิจการทัศนศึกษาของแผนกทัศนศึกษานี้ ได้ดำเนินการไปเพื่อให้มีการแก่เด็กนักเรียนเทศบาลและประชาชนทั่วไป วัตถุประสงค์ของกิจการศึกษานี้ก็เพื่อที่จะป้องกันและบำบัดโรคอันมีให้แก่เด็กนักเรียน งานศึกษานี้ได้เริ่มต้นดำเนินการมาพร้อม ๆ กับการจัดตั้งกองสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพฯ แต่ในระยะแรกได้มีการดำเนินงานในวงแคบมาก จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๔ จึงได้เริ่มขยายงานกว้างขวางออกไป โดยได้รับความช่วยเหลือจาก

วงศ์การบุปเปเชยในเรื่องเครื่องมือต่าง ๆ

การบริการด้านทันตอนามัยนั้นนอกจากการป้องกันโรคฟันผุและโรคเกี่ยวกับเหงือก
ในวัยอื่น ๆ แล้ว ยังมีการให้สุขศึกษาเป็นกลุ่มแก่ประชาชนและนักเรียนอย่างกว้างขวาง ^{๓๔}
งานนี้ได้ดำเนินการควบคู่ไปกับงานอนามัยโรงเรียน นอกจากนี้ ยังได้เปิดบริการตามศูนย์บริการ
สาธารณสุขต่าง ๆ ของเทศบาลอีกด้วย ^{๓๕}

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ นั้น ฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพได้เปิดบริการเกี่ยวกับ
ทันตอนามัยเคลื่อนที่ขึ้น ทั้งนี้เพื่อทำหน้าที่ไปบริการให้แก่ประชาชนและนักเรียนโรงเรียน
เทศบาลและโรงเรียนราษฎร์ ในเขตเทศบาลนครกรุงเทพ การบริการของแผนกทันตอนามัยนี้
ก็ได้ให้บริการเกี่ยวกับกิจการด้านนี้แก่ประชาชนได้ประมาณเดือนละ ๔,๐๐๐ ราย (จากหน่วย
ให้บริการที่ศูนย์ฯ ทุกแห่งและหน่วยเคลื่อนที่) ^{๓๖}

อย่างไรก็ตามกิจการเกี่ยวกับทันตอนามัยในคำนี้ อาจกล่าวได้ว่าส่วนใหญ่ได้
บริการเพื่อเด็กนักเรียนโดยเฉพาะนักเรียนของเทศบาลเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการเปิดบริการให้
ประชาชนทั่วไปนั้นยังเป็นส่วนน้อยในขณะนี้ ฉะนั้นการบริการด้านทันตอนามัยจึงได้ปฏิบัติกิจการอยู่
ตามโรงเรียนเทศบาลที่อยู่ในความควบคุมของเทศบาลนครกรุงเทพ ซึ่งได้ปฏิบัติกิจการโดยประสาน
กับแผนกอนามัยโรงเรียนอย่างใกล้ชิด

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้มีโรงเรียนเทศบาลที่อยู่ในความควบคุมดูแลของแผนกทันต
อนามัย ฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพทั้งสิ้น ๓๒ โรงเรียน และมีเด็กนักเรียนประมาณ
๓๐,๕๕๐ คน โรงเรียนดังกล่าวได้กระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ ^{๓๗}

^{๓๔} โภกาส ธรรมวานิช หน้า ๑๔

^{๓๕} ประสงค์พร จารุมณีสินธุ์ หน้า ๒๐

^{๓๖} รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๓ หน้า ๑๖

^{๓๗} เรื่องเกี่ยวกับ หน้า ๑๔๑ - ๑๔๒

อำเภอพระนครศรี

๑. โรงเรียนวัดสุทัศน์
๒. โรงเรียนวัดราชวินิตกลาง
๓. โรงเรียนวัดราชโอรส
๔. โรงเรียนวัดอิทรวิหาร
๕. โรงเรียนวัดมิ่งกุฎกษัตริยาราม
๖. โรงเรียนวัดมหาธาตุ

อำเภอยี่งอ

๗. โรงเรียนวัดตึกงาม
๘. โรงเรียนวัดศิลาบุญถาวร
๙. โรงเรียนวัดพระศรีรัตน
๑๐. โรงเรียนวัดสีตาราม
๑๑. โรงเรียนวัดอัมพนาถวิหาร

อำเภอสามพันวงษ์

๑๒. โรงเรียนวัดจักรวรรดิ
๑๓. โรงเรียนวัดศรีมิตต์
๑๔. โรงเรียนวัดสามพันวงษ์

อำเภอพยุหะ

๑๕. โรงเรียนวัดพยุหะวณาราม
๑๖. โรงเรียนสวนสุนันทา

อำเภอสุโขทัย

๑๗. โรงเรียนวัดชัยศรีโนน
๑๘. โรงเรียนวัดกัลยาณาราม
๑๙. โรงเรียนวัดไผ่ต้น
๒๐. โรงเรียนวัดหัวลำโพง

อำเภอยานนาวา

- ๒๑. โรงเรียนวัดจันทร์นอก
- ๒๒. โรงเรียนวัดบางโคก
- ๒๓. โรงเรียนวัดคลองใหม่

อำเภอพระโขนง

- ๒๔. โรงเรียนวัดสะพาน
- ๒๕. โรงเรียนวัดคลองเตย
- ๒๖. โรงเรียนวัดธาตุทอง
- ๒๗. โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ
- ๒๘. โรงเรียนสุเหร่าคลองคัน
- ๒๙. โรงเรียนสุเหร่าสามอิน
- ๓๐. โรงเรียนสุหร่าน้ำกอน
- ๓๑. โรงเรียนวัดไค้
- ๓๒. โรงเรียนบางจาก

สำหรับสถิติตัวเลขเกี่ยวกับการให้บริการของแผนกทัศน-ชนาณีย์ ในรอบปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มีดังนี้^{๓๔}

ให้สุชศึกษา	๒๗,๖๖๘	ราย
ตรวจ	๒๕,๘๖๑	ราย
รับซัก	๘,๘๖๖	ราย
ดู	๕๖๘	ปี
ดอน	๘,๘๘๘	ปี
รักษา	๑,๒๘๗	ปี

๑.๕ การสุชศึกษาและอบรม

กิจการด้านสุชศึกษาส่วนใหญ่ เป็นกิจการที่ให้การแนะนำในการปฏิบัติตนและครอบครัว

^{๓๔} ฝ่ายสาธารณสุช "รายงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๔" หน้า ๑๑๔

กล่าวให้ถูกต้องสุขลักษณะ ในการดำรงชีวิตประจำวัน กิจกรรมด้านนี้เป็นหน้าที่ของแผนกสุขศึกษา และอบรม ซึ่งสังกัดอยู่ในกองส่งเสริมสุขภาพของฝ่ายสาธารณสุขเทศบาลนครกรุงเทพ

งานด้านนี้ได้ดำเนินการไปเพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ในเรื่องอนามัยการสาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ความสามารถในการป้องกันตนให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บและมีสุขภาพอนามัยอันสมบูรณ์ ทั้งนี้ด้วยการดำเนินงานตามกรรมวิธีดังต่อไปนี้ ^{๓๘}

- ๑. ส่งเสริมอนามัยแม่และเด็ก รวมทั้งหญิงมีครรภ์
- ๒. ส่งเสริมอนามัยเด็กวัยก่อนเข้าเรียนและเข้าเรียนแล้ว
- ๓. ส่งเสริมอนามัยประชาชนทั่วไป
- ๔. ส่งเสริมอนามัยของถนน

ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการสุขศึกษา นั้น บ่อยมีส่วนสัมพันธ์ในการที่จะส่งเสริมสุขศึกษาและอบรมให้แก่ประชาชน ผลิตภัณฑ์ที่ควรจะนำมาใช้ในการนี้ได้แก่ เอกสาร ภาพ โปสเตอร์ ภาพแบบ ซิวม์หุ่น ภาพนิ่ง และภาพยนตร์ ตลอดจนในเรื่องที่เกี่ยวกับโฮสต์สกินศึกษาและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ^{๔๐} นอกจากนี้ยังมีเอกสารที่ออกเผยแพร่เป็นประจำ เช่น วิทยาสารประจำเดือน โดยพิมพ์เรื่องแจกจ่ายหรือโดยให้สมาชิกมอบรับ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับอนามัย จุดประสงค์เหล่านี้ ให้ประโยชน์ทั้งในการ เป็นเครื่องสอนและเป็นเครื่องล้อหรือจูงใจด้วย ^{๔๑}

^{๓๘} บุญ สุวรรณศรี "ขอบเขตและความหมายของการศึกษานามัย" (ทัศนคติและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ คณะรัฐประศาสนศาสตร์) วรรณกร โรงพิมพ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๐๔ หน้า ๖๗๐

^{๔๐} เป็มน มุสิกะกุนมะ "การปฏิวัติงานอนามัย" (เอกสารประกอบความรู้การประชุมใหญ่ ส.ท.ท.ครั้งที่ ๓ เล่ม ๓ ๒๕๐๕) วรรณกร โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น หน้า ๖๐๘

^{๔๑} จุดประสงค์ที่ใช้ในการศึกษามี นทรส. การประทับประกาศสถานี่ต่าง ๆ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง ภาพยนตร์ ภาพฉาย ภาพธรรมด้า แบบจำลอง สีสัณทัศน์ต่าง ๆ ประกาศที่ปิดไว้ตามสถานที่ และยกยานต่าง ๆ เอกสาร โปสเตอร์ เอกสารพับ เอกสารเล่ม วารสารต่าง ๆ หนังสือตลอดจนการแสดงปาฐกถาต่าง ๆ (นวลชอว ยงบุญเกิด "วิทยานิพนธ์ เรื่อง บริการสาธารณสุขขั้นมูลฐานที่ชุมชนควรได้รับเห็นเื่อะไรบ้าง) หน้า ๓๒

นอกจากนี้การที่จะส่งเสริมสุขภาพให้ได้อย่างขึ้นนั้น ควรจะได้จัดให้มีหน่วยสุขภาพเคลื่อนที่ อันประกอบด้วยแพทย์ พยาบาล ทัศนศึกษา ภาพนิ่ง ภาพยนตร์และเครื่องฉาย เพื่อออกเผยแพร่ให้ประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบอย่างกว้างขวาง จัดให้มีเจ้าหน้าที่เพื่อไม่ให้คำแนะนำแก่ประชาชนตามบ้าน จัดให้มีการบรรยายแก่เด็กนักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการบรรจุหลักสูตรเกี่ยวกับด้านนี้ไว้ในตำราเรียน เพื่อเพาะนิสัยให้เด็กนักเรียนตั้งแต่วัยเยาว์ ^{๔๒}

งานด้านส่งเสริมเกี่ยวกับการสุขภาพนี้ ทางเทศบาลนครกรุงเทพฯ ได้ปฏิบัติจัดทำมาตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว โดยได้แทรกเอางานด้านนี้ไว้ในงานสาธารณสุขทุกด้าน ในระยะ ๓ ปีที่ผ่านมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการให้สุขภาพตามวิธีการที่ทันสมัยทุกวิถีทาง อาทิเช่น มีการออกโทรทัศน์เป็นประจำ ออกกระจายเสียงทางสถานีวิทยุต่าง ๆ รวม ๑๓ สถานี และมีการออกวารสารบทความสุขภาพเป็นประจำ ^{๔๓}

งานสุขภาพที่ปฏิบัติเป็นประจำอีกอย่างหนึ่งคือ สุขศึกษาเกี่ยวกับการสงเคราะห์แม่และเด็ก การควบคุมโรคติดต่อ การอนามัยส่วนบุคคล การป้องกันโรคภัยและเหงือก ฯลฯ ซึ่งปฏิบัติส่วนใหญ่ที่ศูนย์บริการสาธารณสุขทุกคราวที่มีการระบาดของโรค อาทิเช่นโรคไข้เลือดออก ได้มีการระดมเจ้าหน้าที่ให้สุขภาพ เฉพาะในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เพียงปีเดียว มีผู้เข้ารับการอบรมสุขภาพถึง ๖๔,๔๐๐ ราย และได้จัดหน่วยสุขภาพเคลื่อนที่ เพื่อโฆษณาด้านนี้ให้แก่ประชาชนทั่วเขตเทศบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณใกล้เคียงกับบ้านของผู้ป่วย ^{๔๔}

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่างานสุขภาพนี้ เป็นกรณีวิธีขั้นมูลฐานอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้งานสาธารณสุขได้รับผลสมความมุ่งหมาย ซึ่งขณะนั้นบรรดาประเทศต่าง ๆ ลากันถือว่าสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการสาธารณสุข ดังจะเห็นได้จากการประชุมสมัชชาอนามัยโลกในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ที่ประชุมได้มีความเห็นสอดคล้องกันที่ว่า "สุขภาพเป็นอาวุธที่มีอำนาจที่สุดที่เรามีอยู่ในการต่อสู้เพื่อสุขภาพอนามัย" ^{๔๕}

---

^{๔๒} โองาส ธรรมวาณิช หน้า ๑๔
^{๔๓} เรื่องเดียวกัน
^{๔๔} เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๔
^{๔๕} บวกลอด บงบุญเกิด หน้า ๒๔

งานด้านสุขศึกษานี้จะเห็นได้ว่าเป็นกิจการที่ไม่สามารถแยกออกจากโครงการสาธารณสุขเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ซึ่งก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนเพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการระมัดระวังการกินอยู่หลับนอนของคนทั่วไป โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายสาธารณสุขจะต้องออกไปสอดส่อง ใต้คำปรึกษาและแนะนำแก่ประชาชนโดยทั่วถึง ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่จะให้สุขศึกษานั้นก็ไม่จำกัดอยู่แค่เฉพาะนักสุขศึกษาเท่านั้น แก่นายแพทย์ พยาบาล บุคลากร สार्वจักร-สุขาภิบาล ประชาชนเองตลอดจนเจ้าหน้าที่ในลักษณะอื่น ๆ ก็มีส่วนให้ความร่วมมือส่งเสริมในเรื่องนี้ได้ หากบุคคลเหล่านั้นเกิดความสำคัญที่จะรับผิดชอบ เช่น นายแพทย์อาจให้คำแนะนำแก่คนไข้ ในขณะที่ทำหน้าที่ตรวจรักษาคนไข้ทั้งที่ทำงานและที่บ้าน เช่นนี้ บ่อมถือว่าแพทย์ผู้นั้นได้ทำหน้าที่ให้สุขศึกษาแก่ประชาชนแล้ว หรือในทางตรงกันข้าม พยาบาลก็มีโอกาสให้สุขศึกษาได้ในขณะที่ออกไปเยี่ยมบ้านหรือประจำอยู่ที่โรงพยาบาลและคลีนิค

ส่วนสารวัตรสุขาภิบาลนั้น อาจให้สุขศึกษาได้ในสถานที่และโอกาสต่าง ๆ กัน เช่น ในขณะที่ทำการตรวจตลาด ร้านอาหาร ร้านสุรา หรือขณะทำการสำรวจ ขณะเยี่ยมบ้าน ขณะทำการสำรวจแมลง ขณะทำการปฐมพยาบาล หรือให้บริการบางอย่างแก่ประชาชน ซึ่งย่อมจะมีโอกาสที่จะปรับปรุงทัศนคติและสุขนิสัยของประชาชนที่ติดต่อเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ง่าย ถึงแม้ว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับสุขศึกษาก็จริงอยู่ แต่บุคคลเหล่านั้นย่อมจะมีความรู้ความชำนาญในทางจิตวิทยา การเฉพาะด้านการแพทย์พยาบาลและสุขาภิบาล ^{๘๖}

สำหรับวิธีการอบรมนั้น เจ้าหน้าที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณี นิสัย สิ่งที่เป็นที่เคารพเทิดทูน การเชื่อถือโชคลาง โสยดาวสตร์ วิถีความเป็นชีวิตโดยทั่วไป ความสะทกสะท้าน และความเยื่อห่วยของผู้นับถือตลอดจนการร่วมแรงร่วมใจกับปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใด กรรมวิธีที่ใช้ในการอบรมให้สุขศึกษานั้น ควรจะเป็นเรื่องง่าย ๆ ตรงไปตรงมา เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับกาลเทศะ ไม่ควรใช้วิธีที่ตึงเครียด ผู้สอนจะต้องไม่เกิดความเยื่อหน้าย่นต่อสิ่งที่สอนอยู่อย่างน่าเบื่อหน่าย เพราะซ้ำ ๆ ซาก ๆ แต่จะต้องคิดว่าผู้สอนเองก็ไม่ได้รู้เพิ่มเติมและเข้าใจมาก่อนเอง เกี่ยวกับผู้เรียน

ในการประชุมสมัชชาอนามัยโลกในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ สมาชิกเจ้าประชุมส่วนใหญ่มีความเห็นว่า วิธีการให้สุขศึกษาที่ได้ผลที่สุดก็คือ วิธีที่ให้ผู้สอนและผู้เรียนได้ออกความคิดเห็น

ด้วยกันทั้งสองฝ่าย บดทอนบ้าง เช่นการให้ความรู้ โดยการถามตอบระหว่างเจ้าหน้าที่ แพทย์ พยา-
บาล สารวัตรสุวาทินบาล นักสุขศึกษา กับประชาชน ในขณะที่เจ้าหน้าที่เหล่านั้นปฏิบัติงานเป็นต้น ๔๗

สรุปและข้อคิดเห็น

กิจการที่ปฏิบัติจัดทำโดยศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาลนครกรุงเทพฯ ในขณะนี้
หากสังเกตดูตามปฏิทินการปฏิบัติงานประจำสัปดาห์ของแต่ละศูนย์แล้ว จะเห็นว่าได้มีการปฏิบัติ
จัดทำอยู่หลายอย่าง ทั้งในคำสั่งลงนามเพราะเหตุ คำประกาศ ข่าวด่วน คำร้องทูลโรคติดต่อ ตลอดจน
จดหมายสั่งเสริมอนามัยแก่ประชาชนทั่วไป และยังมีกิจการที่เกี่ยวกับการจัดหาชุมชน ซึ่งหากจะ
ได้พิจารณาศึกษาดูใกล้แล้ว ปรากฏว่ามีกิจการอยู่หลายอย่างที่ไม่ได้ปฏิบัติไว้มา น.ร.บ.เทศบาล
แม้เทศบาลนครกรุงเทพฯ ก็ได้ดำเนินการขึ้นตามความต้องการของประชาชน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเทศบาลนครกรุงเทพฯ จะได้พยายามปรับปรุงและดำเนินงานดังกล่าว
โดยการเปลี่ยนกิจการให้กับศูนย์บริการสาธารณสุขให้จัดบริการให้แก่ประชาชนภายใต้เขตของศูนย์
เพื่อให้ได้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนก็ตาม แต่ก็ยังปรากฏว่ายังมีข้อบกพร่องในบางสิ่ง
เช่น เทศบาลไม่อาจบริการให้แก่ประชาชนได้ทั่วถึง ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากจำนวนของศูนย์บริการ
สาธารณสุขอยู่อย่างไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนประชากรที่อยู่ในเขตเทศบาลนครกรุงเทพฯ และอยู่ใน
เขตที่มีคนพลุกพล่าน และศูนย์ หากจะถือพิจารณาตามเกณฑ์โดยถือเกณฑ์ประชาชนจำนวน ๕๐,๐๐๐
คน ต่อศูนย์บริการสาธารณสุขหนึ่งแห่งแล้ว จะมีเทศบาลนครกรุงเทพฯ ซึ่งมีประชากรอยู่เกือบสอง
ล้านคนก็ ควรจะห้มีศูนย์บริการสาธารณสุขอยู่อย่างน้อย ๓๕ ศูนย์ แต่เท่าที่มีอยู่โดยขณะนี้เพียง
๑๖ ศูนย์เท่านั้น

นอกจากนี้ ปรากฏว่าศูนย์บริการสาธารณสุขเป็นสถานที่บริการสาธารณสุขที่ทำ
หน้าที่จะรักษาใจชีวิตประจำวันของประชาชนและถือเป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นนั้น มิได้เปิดคำ-
เป็นงานในวันเสาร์และอาทิตย์ จึงแสดงให้เห็นว่า หน่วยงานดังกล่าวมิได้บริการให้แก่ประชาชน
อย่างสมบูรณ์ เพราะปัญหาประจำวันของประชาชนนี้ ย่อมมีอยู่ทุกวันและตลอดเวลา จึงควรได้แก-
ใจในเรื่องนี้ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเร่งรีบได้ช่วยและความต้องการที่จะได้รับการ

วิเศษภาษามาจอในระยะแรกของประเทศชนที่มีอยู่อย่างมากมาย

พวกจะโกลีจาร์ตจากเจ้าหน้าทีของเขตมาจนตรกรุงเคยแล้ว โยงตะมีเทศมาจนตรกรุงเคยมีเจ้าหน้าทีที่มีความรู้ความชำนาญอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าทีซึ่งผู้โกลีจาร์ตได้ร่วมมือไปดูงานและศึกษาต่อในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก แต่เจ้าหน้าทีเหล่านี้ส่วนใหญ่มักจะทำงานอยู่ในสำนักงานกลางซึ่งที่ว่าที่ว่าจะออกไปสร้างตามหน่วยงานย่อย เช่นตามศูนย์บริการสาธารณสุข เป็นต้น ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่าตามศูนย์บริการสาธารณสุขต่าง ๆ มักจะขาดเจ้าหน้าทีที่มีความรู้เฉพาะด้าน เช่นพวกนักสังคมสงเคราะห์ นักแพทย์และปฏิบัติการจึงได้มีบางหน่วยงานซึ่งมักจะต้องเห็นปฏิบัติการในเชิงมุกก้าบ ฉะนั้นจึงเห็นสมควรได้แก้ไขในเรื่องนี้ด้วย